

Inhoud

28 juni 2002

552

Het wordt tijd dat de negatieve spiraal rond de strafpleiters **Spong en Hammerstein** wordt doorbroken, zegt Micha Kat in een opiniebijdrage over deze 'luizen in de pels' (Radhakishun). 'Gedachtegoed' is overigens eerder al wél strafbaar gebleken, aldus L. van Heijningen.

Omslagillustratie: Sylvia Weve

554

In het jurisprudentie-overzicht **Kroniek Arbeidsrecht** geven Gerrard Boot en Muriel Middeldorp de belangrijkste ontwikkelingen in 2001 weer.

562

Op een conferentie in Montréal werd medio juni de **Internationale Balie** bij het Internationale Strafhof opgericht. We spraken met drie ingewijden over de keuzes die zijn gemaakt in Montréal, en over de noodzakelijke houding: 'Vergeet je eigen systeem, dat is goed voor thuis, bij de rechtbank om de hoek.'

In de volgende nummers

- Particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en psychische klachten
- Spong & Hammerstein over hun aangifte
- Geheimhouding tegenover cliënt in Pemba-zaken
- Wet dualisering gemeentebestuur
- Kwekersrecht

552 **Opinie**

Oppassen voor demonisering van Spong & Hammerstein
Micha Kat
Gedachtegoed kan wél strafbaar zijn
L. van Heijningen
De opinie van Prem Radhakishun

554 **Kroniek Arbeidsrecht 2001**

Gerrard Boot
Muriel Middeldorp

562 **Consensus bereikt over internationale Balie**

Michel Knapen

564 **Kwaliteitstoets: 'Zonder verhoging van de vergoeding werken we niet meer mee'**

Jan Pieter Nepveu
Voldoet u al aan de verordening op de verbeterssystemen?
C.L.B. Lewin

568 **Arbeidsrecht Inlener of werkgever?**

Johan Pel

570 **Orde wil docenten verbeteren**

Linus Hesselink

Vaste rubrieken

551 **Column**

Goede Wijn Advocaten
Matthijs Kaaks

572 **Hoe zit het met... de Veegwet BPR?**

Willem Heemskerk

576 **De balans van...**

Hans Anker
Martine Goosens

579 **Iks ging weer eens pleiten**

Leo van Osch

578 **In het nieuws**

- Meer recidivisten ondanks zwaardere straffen in de Verenigde Staten

585 **Disciplinaire beslissingen**

581-584 **Van de orde**

549 Van de deken:
Petitie in de maak
Orde-nieuws
Orde-agenda
Personalia

VAN DE DEKEN

Petitie in de maak

mr. M.W. Guensberg

De onderbetaling van advocaten die geheel of gedeeltelijk werkzaam zijn in het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand en de bureaucratie die kleef aan dat systeem, zijn vaste agendapunten voor de Algemene Raad. Met wisselend succes wordt vooral op politiek en bestuurlijk niveau veel druk uitgeoefend om te komen tot een rechtvaardiger en beter werkbaar systeem. De besluitvorming binnen de Orde wordt met argusogen gevolgd, vooral door dat deel van de balie dat nog werkt in de rechtshulp: de ongeveer 3.500 advocaten die de strijd nog niet hebben opgegeven. Terecht, want juist zij hebben natuurlijk recht van spreken.

Eerst 100 € per punt, dan pas weer medewerking aan het convenant en de vernieuwing

Onlangs heeft de Algemene Raad in zijn zomerberaad de zaken nog eens op een rij gezet. Dat was nodig omdat de ontwikkelingen elkaar snel opvolgen en omdat er indicaties zijn dat de financier van het systeem, de Staat, graag voor een dubbeltje op de eerste rang wil blijven zitten. Een trits feiten, gebeurtenissen en rapporten had toch moeten leiden tot het onvoorwaardelijk besluit om de vergoedingen op te trekken naar een acceptabel minimumniveau en tot het besluit om ernst te maken met het uitroeien van de bureaucratie die in de rechtshulp woekert. Het kabinet blijkt echter onvoldoende onder de indruk te zijn van de signalen die de balie, diverse organisaties in de rechtshulp, de Tweede Kamer en diverse commissies afgeven.

De 'motie-Kuijper' van 5 juli 2001 riep de regering op om de uurvergoeding voor gesubsidieerde rechtsbijstand per 1 januari 2002 te bepalen op 210 gulden per uur. Terecht werd daarbij gewezen op het feit dat steeds meer ervaren en gespecialiseerde rechtsbijstandverleners het stelsel de rug hebben toegekeerd en dat er nauwelijks nieuwe aanwas is. Het convenant Kwaliteitsborging advocatuur dat een geringe verhoging van de vergoedingen met 7,26 € binnen bereik bracht, werd door de Algemene Raad mede-ondertekend onder de uitdrukkelijke

voorwaarde dat de vergoedingen spoedig verder zouden worden verhoogd tot 95 à 100 € per punt. Tot op heden heeft dat niet geleid tot solide toezeggingen, hoewel door Justitie wel wordt erkend dat men bij de balie in het krijt staat.

Het advies van de Commissie toekomstige inrichting stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand, kortweg ook aangeduid met de Commissie-Ouwerkerk, dat een strikte scheiding tussen publieke taken (de loketfunctie en het spreekuur) en private taken (toegevoegde rechtshulp) propageert, is bij de regering maar ook bij de Orde goed gevallen. Het advies stipt echter de problematiek van het vergoedingenniveau en de bureaucratie slechts zijdelings aan en gaat ten onrechte voorbij aan het feit dat het aanbod van advocaten in het systeem al sterk tanende is.

De ideeën verwoord in het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Rechtsbijstand (IBO), bijvoorbeeld het idee om de vergoeding te verlagen bij het verliezen van een zaak, zijn voorgelegd aan de Kamer of zullen op verzoek van de minister nader worden onderzocht. Het valt op dat in de aanbiedingsbrief aan de Kamer de harde conclusie in het rapport dat de vergoedingen moeten worden opgetrokken naar 95 à 100 € per uur verwezen wordt naar een nieuw kabinet, terwijl het kabinet met de overige aanbevelingen graag direct aan de slag wil.

De Algemene Raad heeft inmiddels de informateur bericht dat uitvoering van het convenant Kwaliteitsborging slechts mogelijk is bij de in het IBO geadviseerde vergoedingen. Ook de justitiewoordvoerders in de Tweede Kamer zullen nog eens door een delegatie van de Orde worden bezocht. De ervaring leert helaas dat het uitermate moeilijk is om aldus harde resultaten te boeken. Daarom neemt de Orde het initiatief om gezamenlijk met de VRN, VSAN en VSAA en vooral ook advocaten die in het systeem werkzaam zijn een petitie aan Kamer en Kabinet op te stellen. Daarin zou wat de Algemene Raad betreft in elk geval klip en klaar moeten worden medegedeeld dat verdere uitvoering van het convenant, en meedenken over de plannen van de Commissie-Ouwerkerk en het IBO, worden opgeschort totdat onvoorwaardelijk is toegezegd dat werk wordt gemaakt van het uitbannen van bureaucratie en dat de vergoeding per 1 januari aanstaande 100 € per punt zal bedragen. ■

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

De gehele productie van het *Advocatenblad* wordt betaald uit de advertentie-opbrengsten.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
mr. D. de Snoo (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919

e-mail: lhesselink@ebi.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 14: 12 juli 2002
afl. 15: 9 augustus 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veele-
voudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier,
zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen
van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere
compilatiewerken
(art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

**Nederlandse
uitgeverij
groep uitgevers voor
vak en wetenschap**

COLUMN

Matthijs Kaaks

Goede Wijn Advocaten

Een bevriend reclameman vroeg me even met hem te brainstormen over zijn nieuwe opdrachtgever; een redelijk groot advocatenkantoor in de Randstad.

Deze advocaten willen graag een *corporate* uitstraling. Tijdens de *pitch* had het reclamebureau gezegd dat het kantoor onvoldoende *corporate* was. En daar bleek precies de pijn te zitten.

‘*Corporate identity* is momenteel hét sleutelwoord’, zei hij grijnzend toen ik wat verbaasd reageerde. ‘Daar komen we overal mee binnen.’

Er ligt nu een plan voor een geheel nieuwe aanpak. Of ik ernaar wilde kijken. Het advies komt neer op de volgende trits:

1. *be professional*
2. *show your skills*
3. *show your succes*

‘Deze advocaten moeten gaan adverteren met hun *accounts*’, lichtte hij toe. ‘Ze moeten laten zien wat ze doen en voor wie ze werken. Op hun website en af en toe in advertenties. Ook de kantoor naam moet veranderen.’

Dus niet Hannesma & Van de Grutjes Advocaten (dat voorbeeld verzijn ik nu even zelf voor het gemak) maar een korte fantasienaam.

Een dier bijvoorbeeld. Condor Advocaten.

Of een symbool. Zoals Palm Advocaten.

‘De rechtvaardige zal groeien als een palmboom’, citeerde hij. ‘En daar maak je dan in het Engels de slogan van: Grown in law & business.’

Wat ik ervan vond? Hij leek er zelf tevreden over. Ik wilde zeggen dat ik het verwerpelijke onzin vond, maar het probleem was dat ik niet precies wist waarom. Ik mompelde daarom maar iets over modieuze kretologie. En dat het er gewoon om gaat je werk te goed doen en dat je cliënten tevreden zijn. Maar volgens hem was dat niet voldoende.

Een week later las ik over het plan van DAS Rechtsbijstand om een franchise-keten van advocatenkantoren te beginnen. De naam van deze kantoren: Huis Advocaten.

Huis Advocaten moet laagdrempelig zijn en *gemoedelijkheid* uitstralen, zo sprak de directeur van DAS. Ik las het artikelje en hoorde onmiddellijk de souffleur op de achtergrond; het ingehuurd reclamebureau.

‘Jullie zijn de Hendrik-Jan de Tuinman van de advocatuur.’

Bij DAS knikten ze enthousiast.

‘De cliënt voelt zich bij jullie gewoon *klant*, dat is jullie *unique selling point*.’

Opnieuw een schot in de roos. Dat is precies wat ze wilden. Gemoedelijke juridische schoffelaars. Dat is wel wat anders dan een *corporate identity*.

De eerste vestigingen komen in Almere en Weert. En ik ga er zeker een keertje kijken als ik toevallig in de buurt ben. Ze schenken vast lekkere koffie.

Het lijkt alsof steeds meer kantoren zich laten ringeloren door hun marketing-manager of reclameadviseur. Die erin slagen lullige slogans op te dringen als *Integrated Intelligence* (Loyens & Loeff) of *Lawyers in Business* (Van Doorne).

Waar is de gezonde nuchterheid gebleven? Gelukkig vond ik die onlangs nog in het interview met Rogier Duk in *NRC Handelsblad* van zaterdag 20 april jl.

‘De advocatuur? Dat is een ambacht’, zei Duk.

En daar is alles mee gezegd. Goede wijn heeft geen krans.

Opinie

Oppassen voor demonisering van Spong en Hammerstein

Journalist Micha Kat ziet de aangifte van de advocaten Spong en Hammerstein heel anders dan Judith Pieters in het vorige nummer (*Advocatenblad* 2002-12, p. 514e.v.); hij wil graag de negatieve spiraal rond de strafpleiters doorbreken.

Micha Kat

'Pims terreurpolitie' (*Trouw*), 'Aanklacht werpt smet op advocatuur' (*NRC Handelsblad*), uitgebreide stukken in alle kranten (en in het *Advocatenblad*) over de tuchtklacht van confrères: Spong en Hammerstein hebben een orkaan van negatieve publiciteit over zich heen gekregen. Niet eerder in de geschiedenis van de Nederlandse advocatuur werd een individuele handeling zo massaal afgekeurd.

Waarschijnlijk zijn hier bredere krachten aan het werk. Zo is de gretigheid waarmee de media het duo zwartmaken toch wel deels toe te schrijven aan het feit dat zijzelf partij zijn. En de advocatuur? Al jaren speelt er een sluipend conflict tussen de (gevestigde) Orde en de 'toppers' van 's lands strafadvocatuur. Bij zowel de media als bij de advocatuur gaat het dus niet zuiver om de juridische merites van de omstreden strafklacht. De eenheid van de balie kan hierdoor op het spel komen te staan en dat moet worden voorkómen.

De gespannen verhouding met bepaalde strafpleiters kwam voor het eerst naar buiten in 1998 toen de Amsterdamse deken Jaap Hamming ambtshalve (wat vrijwel nooit voorkomt) een tuchtklacht indiende tegen Bram Moszkowicz wegens een belangenconflict in een grote drugszaak. De klacht werd breed uitgemeten in de pers. Was de klacht met dat doel doorgespeeld? Op de achter-

grond speelde ergernis over Moszkowicz' optreden als advocaat van Bouterse; conservatieve kringen in de advocatuur vonden dit bedreigend voor het *officium nobile*. Begin vorig jaar hekelde de huidige landelijke deken Marek Guensberg het optreden van de 'straf-toppers' door te stellen dat 'advocaten in toenemende mate last hebben van hun imago'. Dit had een (later ingetrokken) tuchtklacht van Spong tot gevolg. De huidige tuchtklacht tegen Spong en Hammerstein noemde Guensberg 'heel interessant'.

Deze negatieve spiraal rond de strafpleiters moet worden doorbroken. Zij kunnen er immers niets aan doen dat ze jarenlang zijn achtervolgd door de media die alles wat ze deden (toen nog) fantastisch vonden. Dat zij het imago van de advocatuur voor een groot deel zijn gaan bepalen ligt kortom niet (alleen) aan hen. En wat hun 'machismo' en 'excessieve levensstijl' betreft: er zijn vele civilisten die de strafpleiters op dit punt in de schaduw stellen. Bovendien mag de rechtsstaat de heren dankbaar zijn voor het aan de kaak stellen van vele vormen van machtsmisbruik door het OM.

De strafklacht over demonisering van Pim Fortuyn verdient zeker een rechterlijke toetsing. Wie kan daar bezwaar tegen hebben? Slechts een heldere uitspraak van de rechter kan aan de maatschappelijke onrust op dit punt een einde maken en werkt bovendien normstellend voor de verkiezingscampagnes van de toekomst. Blijft over de tuchtklacht die in *Advocatenblad* 2002-12 uitvoerig werd toegelicht door Judith Pieters, een van de vijf indieners. Ik kan deze niet anders zien dan een opportunistische poging extra schade toe te brengen aan het duo op de golven van de reeds zeer negatieve publiciteit. De tuchtklacht werkt net zo escalerend als de strafklacht zelf en zo werken de indieners zelf mee aan wat ze zeggen te willen bestrijden.

Hoe kan een advocaat in 's hemelsnaam over de schreef gaan enkel door voor een

cliënt aangifte te doen van een vermeend misdrijf? Gelukkig nam deken Guensberg min of meer dezelfde stellingname in via een stuk in *NRC Handelsblad* (idem: Van de deken *Advocatenblad* 2002-12) waarvan confrère Willem Huizinga in datzelfde vorige nummer van het *Advocatenblad* overigens terecht constateert dat het veel te onuitgesproken is. En ook hier weer: ook in het civiele recht komt het regelmatig voor dat advocaten voor hun cliënten dubieuze zaken opstarten die je (om een Amerikaans begrip te gebruiken) zou kunnen betitelen als *frivolous*. Selectieve verontwaardiging dus.

Mochten er al advocaten zijn die als gevolg van de moord op Pim Fortuyn over de schreef zijn gegaan, Spong en Hammerstein zijn bovendien niet de enige. Zo schreef de (civiele) advocaat van *NRC Handelsblad*, Egbert Dommering van Stibbe, op de opiniepagina van die krant een stuk ter verdediging van zijn van demonisering beschuldigde cliënt dat hij ondertekende met 'hoogleraar Informatierecht aan de Universiteit van Amsterdam' zodat het publiek de indruk krijgt dat hier een onafhankelijk deskundige aan het woord is. Als het optreden van Spong en Hammerstein klachtwaardig is, dan dit ook, en wel op grond van gedragsregel 29 (nieuw) die de advocaat opdraagt in zijn contacten met derden (hier: alle NRC-lezers) misverstand te vermijden over de hoedanigheid waarin hij in de gegeven situatie optreedt.

Om iets tegenover de tuchtklacht tegen Spong en Hammerstein te stellen heb ik een tuchtklacht tegen Dommering ingediend. Die gaat van tafel als ook de klacht tegen het duo wordt ingetrokken. Dit ter voorkoming van een schisma binnen de balie. Laten we intussen in alle rust wachten op het oordeel van het gerechtshof over de 'haatklacht'.

Reacties

Gedachtegoed bleek wél strafbaar

Wijlen de heer Pim Fortuyn is tijdens de verkiezingsstrijd gedemoniseerd. Hitler, Mussolini et cetera zijn namelijk het ultieme kwaad en vergelijking daarmee is het summum van aanzetten tot haat. De gedane klacht tegen de zich 'politiek correct' achtenden is niet onbegrijpelijk. Het bezwaar dat het doen van aangifte gepaard is gegaan met buitensporige publiciteit is eveneens begrijpelijk, maar dat is het gevolg van de opheffing van het reclameverbod voor de baliegenoten. Een misslag.

De officier van justitie heeft geweigerd na de aangifte strafvervolgung in te stellen. Volgens persberichten met de motivering dat iemands gedachtegoed niet vatbaar kan zijn voor strafrechtelijk onderzoek. Men kan dit beamen. Art. 9 EVRM garandeert de vrijheid van gedachten. Deskundigen zijn van mening dat ook het beklag bij het gerechtshof wegens niet-vervolgung kansloos is. Vergoeflijke dwaling, nu zij onderstaande rechterlijke uitspraak niet kunnen kennen.

De 'heersende leer' is anders. Zie het geval-Janmaat. Bij een toegestane demon-

stratie te Zwolle in 1997 heeft deze gezegd: 'Als wij aan de macht komen, schaffen wij de multi-culturele samenleving af.'

Veroordeling wegens aanzetten tot haat volgde. Rb Zwolle:

4 weken gevangenisstraf; Hof Arnhem: geldboete van f 7.500,- + 2 maand voorwaardelijk. Het cassatieberoep werd verworpen. (Zie *NJ* 1999-634, met annotatie.)

Janmaat had een sterk verweer: de woordvoerders van de 'erkende' politieke partijen hadden – het was verkiezingstijd – vergelijkbare, ja ook wel krassere uitlatingen gedaan en bleven onvervolgd. Vgl. art. 1 Grondwet! Het Hof erkende de gelijkenis doch zocht de oplossing aldus: de 'anderen' bedoelden met hun uitlatingen integratie te bevorderen; Janmaat bedoelde verwijdering van allochtonen uit Nederland. Het komt neer op beoordeling van gedachtegoed. Zonder onderzoek ter zake werd aan Janmaat, in de ogen van het Hof kennelijk strafbaar geacht gedachtegoed toegedicht. Aan de 'anderen' werd 'goed' gedachtegoed toegeschreven.

Verwijdering van personen kan op legale wijze. Dat hoeft niet 'crimineel' te zijn. Het is overheidsbeleid. Mirabile dictu is in het gepubliceerde arrest van de HR de opvallende overweging van het Hof ter zake van het toeschrijven van bedoelingen niet opgenomen, zodat men die niet kan kennen.

Wijlen de heer Janmaat heeft nog voor zijn dood eveneens een beklag ex art. 12 W.v.Sr. gedaan. Daarin is de overweging van het Hof volledig opgenomen. De kern daarvan luidt:

'In concreto valt de vervolging van verdachte niet aan te merken als een ongelijke behandeling van overigens gelijke gevallen. Immers de in de pleitnota en de overgelegde producties vermelde uitlatingen van derden lijken bij zeer oppervlakkige beschouwing weliswaar op de uitlatingen van verdachte, maar kunnen, wat betreft het daaraan toe te schrijven (beledigende of discriminatoire) karakter daarmee niet op één lijn worden gesteld. De aangehaalde uitlatingen van derden strekken er – anders dan de uitlatingen van verdachte – gelet op de context juist toe om de integratie van allochtonen te bevorderen, terwijl de context waarin verdachte zijn uitlatingen deed, niet anders kan worden gekwalificeerd als te zijn gericht op verwijdering van allochtonen uit de Nederlandse samenleving. Van gelijke gevallen is dus in het geheel geen sprake.'

Politieke rechtspraak komt vroeg of laat zichzelf tegen. Wisselvalligheid, inquisitie en willekeur zijn haar kenmerken. De nu aangeklaagden, die voor 15 mei nog 'politiek correct' behandelden, weigeren nu de gelijke behandeling voor zichzelf te ondergaan. Wie herinnert zich nog de opwinding omtrent een onschuldige uitlating van de heer Fortuyn over het oneigenlijk gebruik van art. 1 Gw. om tegenstanders mond-dood te maken?

(L. van Heijningen, advocaat te Den Haag)

'Advocaten zijn de luis in de pels'

De Amsterdamse advocaat mr. Prem Radhakishun werd op 15 juni jl. in het Parool geïnterviewd. Over de aangifte van Spong en Hammerstein zei hij:

'Ik ben geen Spong of Hammerstein. Spong is de stilist onder advocaten, maar ik vind beiden briljant, briljant, met die 'haat-zaak' tegen politici en journalisten. Wedden dat ze het gaan winnen? Als ik die aanklacht aan mijn broek had gekregen, had ik mijn schouders opgehaald. Maar De Graaff, Eenhoorn, Oudkerk, noem ze maar op, die schijten bagger. Omdat ze weten dat ze 't hebben gedaan en er reden is om te vervolgen. Spong en Hammerstein laten hen weten dat politici onderwerp kunnen zijn van de repressieve regels die ze zelf hebben opgesteld. Regels waardoor jij en ik tegen een agent niet kut-agent mogen zeggen. Politici dachten altijd dat de regels die ze maakten niet voor hen golden. De politieke elite heeft altijd gedacht onschendbaar te zijn. Spong en Hammerstein dwingen politici nu tot nadenken. Over wat ze doen en over wat ze zeggen. Iedere politicus moet zich vanaf nu realiseren dat hij zelf ook slachtoffer kan worden van de wetten en maatregelen die hij voorstelt.

Je kunt als advocaat niet hard en fel genoeg controleren en aanjagen. Niet voor niets worden in dictaturen het eerst advocaten vermoord. Advocaten zijn de luis in de pels. De dictator zegt: "Ik red u." De advocaat zegt: "U bent dictator" en beargumenteert het vervolgens. Een advocaat is een gevaar voor de onderdrukker van de vrijheid. Spong en Hammerstein zijn een gevaar voor de paarse elite. Zij maken duidelijk dat het recht van ons is en niet van hunnie. Daarom vind ik ze geniaal.'

De heren Spong en Hammerstein hebben inmiddels aangekondigd dat zij over de aangifte binnenkort voor het *Advocatenblad* een artikel zullen schrijven. (red.)

Kroniek Arbeidsrecht 2001

Gerrard Boot
Muriel Middeldorp
 advocaten de Amsterdam,
 respectievelijk Haarlem

In dit jurisprudentieoverzicht geven Gerrard Boot en Muriel Middeldorp de belangrijkste ontwikkelingen in 2001 weer.

De nummers in de tekst verwijzen naar de nummers in Jurisprudentie Arbeidsrecht (JAR).

Arbeidsovereenkomst

Een serviceflat deed zaken met studenten die 's avonds en 's nachts voor de bewaking van het gebouw zorgden. De rechtbank Groningen (56) nam, anders dan de kantonrechter, aan dat sprake was van een arbeidsovereenkomst omdat er een gezagsverhouding bestond. Daaraan deed niet af dat de studenten zich mochten laten vervangen door andere studenten uit de 'pool', noch dat niet de hele nacht actief hoefde te worden gewerkt. De studenten hadden gedurende lange tijd genoeg genomen met een loon dat beduidend onder het wettelijk minimumloon lag, maar dat was evenmin doorslaggevend.

Ook de arbeidsverhouding van het lid van – en met – een religieuze gemeenschap, werd door de Hoge Raad (218) als arbeidsovereenkomst aangemerkt. Betrokkene had sinds 1969 voor die gemeenschap als bejaardenverzorgster gewerkt en zij kreeg daarvoor slechts kost en inwoning. Aan het loonverreichte uit de definitie van de arbeidsovereenkomst was voldaan, omdat de kost en inwoning als loon in natura werden aangemerkt. Voorts was sprake van een gezagsverhouding

in arbeidsrechtelijke zin, omdat de gezagsrelatie met het gemeenschapslid niet alleen voortvloeide uit de geloofsband. Dit betekende dat, voorzover niet verjaard, met terugwerkende kracht het salaris volgens de CAO Bejaardentehuizen moest worden betaald.

Ook een beurspromovendus (155) werd aangemerkt als werknemer: de door hem verrichte werkzaamheden waren ten minste gedeeltelijk productief en vergelijkbaar met die van wél erkende werknemers (AOI's) van de desbetreffende universiteit; er was sprake van een gezagsverhouding en de beurs werd beschouwd als een vorm van loon.

Een tweetal rechtsvermoedens bracht het tot gepubliceerde jurisprudentie. De rechtbank Amsterdam (196) moest zich uitspreken over het samenstellen van indexen voor Elsevier. Aan het vereiste van het persoonlijk moeten verrichten van de arbeid was voldaan, omdat het om specialistische arbeid ging én betrokkene zijn werkzaamheden nooit door een derde had laten uitvoeren. Dat de 'indexer' facturen verzond, belette niet dat de hierop verrichte betaling als loon

Inhoud

Arbeidsovereenkomst
 Arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd
 Arbeidsomstandigheden
 Arbeidsongeschiktheid
 Arbeidsvoorwaarden
 Aanpassing arbeidsduur
 Over schades, boetes en kosten
 Bedrijfsongevallen

Concurrentiebeding
 Loonvordering
 Proeftijdontslag
 RDA-perikelen
 Opzegtermijn oudere werknemer
 Kennelijk onredelijk ontslag na langdurende arbeidsongeschiktheid
 Kennelijk onredelijk ontslag (overig)

Opzegverboden
 Ontbinding en opties
 Een ontbinding in combinatie met andere vorderingen
 Ontbinding wegens privé-gebruik e-mail en internet
 Ontbinding op verzoek werknemer
 Appèl van artikel 7:685-procedures
 Ontslag op staande voet en ontbinding wegens dringende reden

werd aangemerkt. Er was bovendien sprake van een niet-weerlegd rechtsvermoeden omdat betrokkene het werk gedurende vele jaren had gedaan. Conclusie: arbeidsovereenkomst.

Het rechtsvermoeden ten aanzien van de omvang van de arbeidsovereenkomst (art. 7:610b BW) kwam aan de orde bij de kantonrechter te Dordrecht (163). Een werknemer werkte vanaf 1997 als oproepkracht: in de eerste negen maanden van 1999 werkte zij gemiddeld 167 uur per maand en vanaf november 1999 werd zij voor minder uren opgeroepen, omdat zij slecht zou functioneren. Maar de rechter verwierp dat argument omdat dit niet tijdig en schriftelijk kenbaar was gemaakt. Ook het standpunt van de werkgever, dat het gemiddelde 'te hoog' uitviel als gevolg van enkele pieken, werd niet overgenomen, aangezien de pieken niet als uitzonderlijk werden aangemerkt. De rechter verlengde de referteperiode van artikel 7:610b BW echter wel tot een jaar en kwam op een gemiddelde van 155 uur werken per maand.

Arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd

In een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd was opgenomen dat 'circa twee maanden vóór de expiratedatum zal worden bezien of het dienstverband met de werknemer zal worden verlengd en zo ja, op welke wijze'. De werkgever in kwestie meldt pas twee dagen voor de afloop van het contract niet tot een voortzetting daarvan te zullen overgaan. De President vindt dat de overeenkomst op de oorspronkelijke expiratedatum niet is geëindigd. Het Hof Amsterdam (126) komt tot een tegengesteld oordeel: de informatieverplichting van de werkgever wordt niet aangemerkt als een overeengekomen opzeggingsbepaling.

Een ander probleem ten aanzien van de afloop van een contract voor bepaalde tijd speelde in verband met ziektevervangings. Een tijdelijk contract was aangegaan 'in verband met de ziekte van de receptionist'. Op enig moment wordt de desbetreffende receptionist wél arbeidsgeschikt verklaard, maar niet tot het werk toegelaten en wordt hem betaald verlof verleend. De kantonrechter Groningen (102) vat de duur van

het contract op als de periode waarover de receptionist wegens diens fysieke problemen afwezig was. Die periode duurt in de visie van de rechter nog voort en dus is het contract met de vervanger (met verwijzing naar HR 27 november 1998, NJ 1999, 189) niet geëindigd.

Arbeidsomstandigheden

Een sollicitant die in zijn cv had aangegeven rookallergisch te zijn en een 100% rookvrije werkplek nodig te hebben, werd niet aangenomen. De door betrokkene van de weigerachtige werkgever gevorderde schadevergoeding werd afgewezen, omdat ook van hem een opening tot overleg mocht worden verlangd (244).

Eenmaal in dienst, moet de werkgever er op grond van de artikelen 3 en 4 Arbowet voor zorgdragen dat zijn werknemers niet het slachtoffer worden van seksueel misbruik. De werkgever-supermarkteigenaar, die zijn hoofdcaissière gedurende 2,5 jaar pestte en seksueel intimideerde, werd veroordeeld tot betaling van NLG 30.000 smartengeld (118).

Arbeidsongeschiktheid

De werkgever is op grond van artikel 7:629 BW gehouden de zieke werknemer gedurende maximaal 52 weken zijn loon door te betalen, waarbij ziekteperiodes die elkaar opvolgen met tussenpozen van korter dan 4 weken bij elkaar worden opgeteld. De kantonrechter in Amsterdam (43) oordeelde, dat in geval van gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, de daadwerkelijke periodes van arbeidsongeschiktheid bij elkaar moeten worden opgeteld tot een totaal van 52 weken ziekte. Een dergelijke 'spaarkaart' van maximaal 52 weken ziekengeld wordt, met een verwijzing naar andere jurisprudentie, bekritiseerd in SR 2002/4.

Als sprake is van medische beperkingen op grond waarvan een sollicitant weet of redelijkerwijs moet weten dat die hem ongeschikt maken voor de betrekking waarop hij reflecteert, moet betrokkene daar uit eigen beweging melding van maken. Doet hij dat niet, dan verliest de eenmaal in dienst getreden werknemer zijn loonaanspraak, wanneer hij vanwege dat letsel arbeidsongeschikt raakt (182). De kantonrechter in Deventer (247) had een primeur met de uitspraak waarin

werd aangenomen dat sprake was van opzettelijk veroorzaakte arbeidsongeschiktheid, zodat geen aanspraak bestond op loondoorbetaling. Het ging om een werknemer die in privé-tijd onder invloed van alcohol een auto had bestuurd en daarmee een ernstig ongeval had veroorzaakt, dat tevens zijn eigen arbeidsongeschiktheid veroorzaakte.

Werkgevers en werknemers verschillen soms van mening over de vraag of de werknemer arbeidsgeschikt is. De situatie kan zich voordoen dat werkgever en arbodienst vinden dat de werknemer ziek is, en de werknemer zich hersteld acht. Wanneer dan achteraf, in het kader van een beroepsprocedure, komt vast te staan dat de werknemer inderdaad arbeidsgeschikt was, dan moet de werkgever over de periode dat de werknemer zich beschikbaar had gesteld voor arbeid, het salaris betalen. De werkgever die afgaat op dat oordeel van zijn arbodienst, loopt dus een risico, zo bepaalde de Hoge Raad (80) in navolging van eerdere jurisprudentie uit 2000.

De Hoge Raad (238) toonde zich ook streng in zijn uitspraak over het door de werkgever moeten aanbieden van passend werk aan een gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemer. De desbetreffende werknemer was ongeschikt voor zijn eigen functie, die af en toe uit tilwerk bestond. De werknemer claimde het kunnen verrichten van zijn eigen werk, maar dan zonder het tilwerk. De werkgever weigerde dat met het argument dat zo'n aangepaste functie niet bestond. De kantonrechter en rechtbank wezen de door de werknemer ingestelde loonvordering af, omdat het aanpassen van de desbetreffende functie van de werkgever niet gevegd kon worden. De Hoge Raad vernietigde deze vonnissen, omdat de desbetreffende redenering alleen dan acceptabel zou zijn geweest, indien de rechtbank had vastgesteld dat de frequentie van de gevallen waarin een beroep op collega's zou moeten worden gedaan om werknemer te ontlasten zó hoog zou zijn dat dit van die collega's en ook van werkgever niet zou kunnen worden gevegd. Een werkgever kan dus niet volstaan met de ongemotiveerde mededeling dat het ontlasten van de ene functionaris een 'te zware extra belasting' voor de anderen zal opleveren.

Arbeidsvoorwaarden

Kledingvoorschriften van PTT Post aan haar mannelijke postbodes (te weten het niet mogen dragen van een korte broek) worden door de rechtbank Den Haag (125), in navolging van de kantonrechter, niet beschouwd als een arbeidsvoorwaarde ex artikel 7:646 BW, maar als een ordevoorschrift in de zin van artikel 7:660 BW. Onderscheid ten opzichte van vrouwelijke postbodes aan wie het was toegestaan een katoenen broekrok te dragen, was – gelet op de doelstelling van PTT een imago van degelijkheid uit te stralen – daarmee toegestaan.

Een eindejaarsuitkering werd niet als verworven recht aangemerkt, hoewel de op papier discretionair toe te kennen uitkering, in de praktijk gedurende een onafgebroken reeks van jaren – de meeste keren gebaseerd op een positief bedrijfsresultaat – was uitgekeerd. Daarom mocht de werkgever, ook nadat deze eenmaal in een OR-vergadering had medegedeeld dat de eindejaarsuitkering 'een verworven recht was geworden', toen in enig jaar de bedrijfsresultaten tegenvielen, de knip op de beurs houden (241).

Aanpassing arbeidsduur

Afgaande op de gepubliceerde jurisprudentie, leeft de Wet Aanpassing Arbeidsduur nog niet echt. De vraag of de werkgever een zwaarwegend bedrijfsbelang had om zich tegen vermindering of vermeerdering van de arbeidsduur te verzetten, kwam even vaak aan de orde als de vraag naar de spreiding van de arbeidsduur over de week. Een zwaarwegend bedrijfsbelang wordt niet snel aangenomen. Géén zwaarwegend bedrijfsbelang was de wens van de werkgever om vrijgevallen uren door oproepkrachten te laten invullen (49). Evenmin was dat de omstandigheid dat de wens van de werknemer om 24 uur te gaan werken tegen het bedrijfsbeleid inging, welke een ondergrens kende van 32 uur per week (192). Op basis van deze jurisprudentie trekt de werknemer ten aanzien van zijn wens tot vermeerdering of vermindering dus steeds aan het langste eind.

Een verzoek tot een gewijzigde verdeling van de arbeidsuren, zonder dat dit tot een wijziging van de totale hoeveelheid uren per week leidt, valt niet onder de WAA (113).

Dat je er als werknemer nog niet bent met de constatering dat er geen zwaarwegend bedrijfsbelang is, bleek in een zaak voor de kantonrechter in Groningen (87): de werkgever kon zich niet tegen vermindering van de arbeidsduur van 5 naar 3 dagen verzetten, omdat de gevreesde vermindering van rentabiliteit niet was aangetoond. Maar het verzoek van werkneemster om op vaste dagen te worden ingeroosterd werd evenmin ingewilligd, omdat de rechter rekening hield met het werkgeversbelang om de werkneemster op wisselende dagen te kunnen inzetten. Wel rekening met die gewenste vaste vrije dag hield de kantonrechter in Haarlem (117): de wens tot vermindering van 38 naar 24 uur werd gehonoreerd. De werkneemster had erkend dat die 24 uren werk niet in 3 dagen konden worden gedaan en de werkgever moest vervolgens respecteren dat de werkneemster de vrijdag als vaste vrije dag zou krijgen.

Over schades, boetes en kosten

Uit de uitspraak van de Hoge Raad (57) valt af te leiden dat de door werknemers als gevolg van lichte verkeersovertredingen veroorzaakte verkeersboetes, in beginsel voor rekening van de werkgever komen. Bij dit arrest wordt aangetekend dat het ging om een fiscale kwestie, waarbij de werkgever de boetes juist niet verhaald had op de werknemers, en de Staatssecretaris van Financiën meende dat dit als schenking moest worden aangemerkt.

De bepaling in een arbeidsovereenkomst dat zekere kosten door de werknemer dienen te worden terugbetaald bij een vroegtijdig einde van de arbeidsovereenkomst, hield in een drietal zaken geen stand. Ten aanzien van opleidingskosten en leasekosten niet (30), omdat dit als een ongeoorloofde vorm van boetebeding werd aangemerkt; ten aanzien van de kosten van de beroepsopleiding advocatuur niet, omdat een dergelijke verplichting niet duidelijk op papier stond, daarmee de bedoeling van partijen niet duidelijk was en dit voor risico van de werkgever diende te komen (191); nog eens ten aanzien van opleidingskosten niet, omdat de terugbetaling daarvan gekoppeld was aan 'tussentijdse' beëindiging, en daarvan geen sprake werd geacht, nu het ging om de door

de werkgever bewerkstelligde afloop van rechtswege van een tijdelijk contract (249).

Een werknemer kan aansprakelijk worden gehouden voor door hem veroorzaakte schade, zo ondervond de (ex-)directeur van een stichting, die had nagelaten zorg te dragen voor een behoorlijke administratieve verslaglegging, terwijl er tegelijkertijd grote kastekorten waren ontstaan (Hoge Raad, 127).

Bedrijfsongevallen

Artikel 7:658 lid 2 BW stelt de werkgever aansprakelijk voor de schade die de werknemer lijdt in de uitoefening van zijn werkzaamheden, tenzij hij aantoonst dat hij niet tekort is geschoten in zijn zorgverplichtingen, of tenzij hij aantoonst dat de schade in belangrijke mate het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer.

Van een schending van zorgverplichtingen door de werkgever bij een verkeersongeval van werknemer tijdens 'werk-werk' verkeer was geen sprake; de door werknemer geleden schade was in dit bijzondere geval daarom (slechts) toewijsbaar op grond van strijd met goed werkgeverschap: de overige werknemers die in het desbetreffende busje zaten, hadden hun schade namelijk wel vergoed gekregen (24).

Het ontbreken van een ongevalsrapportage betekent niet zonder meer dat de werkgever te kort is geschoten in zijn zorgverplichting (23). Ook wanneer hulppersonen van de werkgever tekortschieten in hun zorgplicht, kan dat als tekortschieten van de werkgever worden aangemerkt (257).

Een apothekersassistente liep tegen een door een collega 'vastgezette' openstaande lade op. Het Hof vindt dit een vorm van medeschuld van de werknemer, op grond waarvan de vergoedingsplicht van de werkgever tot 50% wordt verminderd. De Hoge Raad (256) oordeelt echter dat schade als gevolg van zowel een gevaarscheppende handeling van een collega, als van eigen schuld van de werknemer, geheel voor rekening van de werkgever blijft, tenzij de schade in belangrijke mate het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer. Voor matiging van de schuld enkel op basis van billijkheid is ook geen plaats.

Een postbesteller ging in een impuls een uit zijn auto weggewaaid brief achterna, en werd geschept door een auto. De PTT wordt op grond van artikel 7:658 BW hiervoor aansprakelijk gehouden. De rechtbank meende dat de PTT in redelijkheid door middel van veiligheidsinstructies de kans op dat wegwaaien had kunnen voorkómen. De rechtbank is daarmee volgens de Hoge Raad (218) met juistheid uitgegaan van de opvatting dat genoemd artikel ertoe strekt te bewerkstelligen dat de werknemer tegen het oplopen van ongevalsschade wordt beschermd, voorzover als redelijkerwijs in verband met de aard van de arbeid gevorderd kan worden.

Een ongeval van een werknemer tijdens het woon-werkverkeer dat buiten het werkmilieus plaatsvindt, valt niet onder artikel 7:658 BW (Hoge Raad: 260).

In een andere zaak was een leerling-scheepsbouwer aan het werk in een op de wal gelegen boot en daarbij met zijn rug tegen de rand van het vaartuig gevallen; niet duidelijk werd of hij viel en de boot daardoor kantelde, of dat de boot kantelde en hij daardoor viel. De rechtbank droeg de werknemer het bewijs op van het laatste. De Hoge Raad (96) vindt dat dat te ver gaat: van de werknemer kan, bij de vraag of hij schade heeft geleden in de uitoefening van zijn werkzaamheden, niet worden verlangd dat hij ook aantoonde hoe het ongeval zich

heeft voorgedaan of wat de oorzaak daarvan was. De Hoge Raad (13) stelt zelfs letterlijk dat het vereiste dat de schade de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden is overkomen, 'ruim moet worden uitgelegd'. Dit betekent dat aan dit vereiste is voldaan ten aanzien van een werknemer die zijn dakbedekkerswerkzaamheden verrichtte op het terrein van een klant van zijn werkgever, ook zonder dat vaststond dat de desbetreffende werkzaamheden die hem nadelig werden (hij zakte door een bepaald dak) hem door zijn werkgever waren opgedragen.

Concurrentiebeding

Over de vraag of het jegens de werknemer is toegestaan dat een uitlener met de inlener overeenkomt dat de desbetreffende gedetacheerde werknemer gedurende een bepaalde periode na afloop van de uitlening niet bij de inlener in dienst mag treden, wordt verschillend gedacht. In de per 1 juli 1998 afgeschafte Arbeidsvoorzieningswet was een dergelijk 'concurrentiebeding' verboden, in de nadien in werking getreden WAADI is dat verbod niet overgenomen. De president Amsterdam (17) zag daarin aanleiding het desbetreffende beding geldig te achten; de kantonrechter aldaar (59) ging er daarentegen op grond van de parlementaire geschiedenis vanuit dat het indirecte belemmerings-

verbod was gehandhaafd, 'al is dat verbod niet meer in de wet opgenomen' en het gerechtshof in de hoofdstad (66) komt een maand later, toetsend aan artikel 6:248 BW, tot eenzelfde conclusie.

Op overtreding van een concurrentiebeding wordt vaak een hoge boete gesteld. De vraag wordt herhaaldelijk gesteld of een dergelijke boete onder artikel 7:650 BW valt, hetgeen onder meer zou meebrengen dat de bestemming van de boete moet zijn aangegeven en per week aan maxima is gebonden, tenzij van die bepaling expliciet is afgeweken. De kantonrechter Amsterdam (202) is van oordeel dat zo'n concurrentiebedingboete niet onder de als disciplinair bedoelde boete van artikel 7:650 BW valt: het ontbreken van het bepalen van de bestemming, brengt daarmee niet de nietigheid van het boetebeding met zich mee. Ook de rechtbank Utrecht (214) komt tot dat oordeel, waarbij de desbetreffende boete naar billijkheid en met inachtneming van artikel 6:94 BW wordt gematigd tot NLG 75.000.

Wanneer de functie van een werknemer ingrijpend wordt gewijzigd, moet een eenmaal overeengekomen concurrentiebeding schriftelijk worden herbevestigd. Datzelfde geldt indien de werknemer met zijn werkgever een dienstverband heeft gehad waaruit hij ontslag heeft genomen, en na een onderbreking van 2,5 maand bij diezelfde werkgever, maar op andere arbeidsvoorwaarden, weer in dienst treedt (64).

Loonvordering

Een werkgever heeft een werknemer op 29 november 1994 eerst ontslag aangezegd per 1 januari 1994 en later per 13 februari 1995. Toen de per 12 januari 1995 ziek gemelde werknemer zich per 27 maart 1995 beter meldde werd hij niet tot het werk toegelaten, waarna werknemer zich weer ziek meldde en op 19 april 1995 de nietigheid van het ontslag per 13 februari 1995 inriep. Een door de werknemer ingestelde voorlopige voorziening tot tewerkstelling werd in juni 1995 door de kantonrechter wegens gebrek aan spoedeisend belang (werknemer was nog ziek) afgewezen. De werknemer werd per 4 september 1995 hersteld verklaard, maar liet dat niet aan de werkgever weten en stelde zich evenmin beschikbaar

voor het werk. Staat dat nu aan toewijzing van de loonvordering in de weg? De Hoge Raad (26) vond van niet. De werknemer mocht er, gelet op de houding die de werkgever daarvoor had ingenomen, van uitgaan dat deze hem op en na 4 september 1995 niet meer tot het werk zou toelaten. Auteurs dezes wijzen er hierbij op dat artikel 7:628 BW (geen arbeid, geen loon) niet eist dat de werknemer zich voor de arbeid beschikbaar moet hebben gehouden. Het bepaalt slechts dat het loon toewijsbaar is als de oorzaak voor het niet-werken in redelijkheid voor rekening van de werkgever behoort te komen.

Proeftijdontslag

In artikel 7:652 BW komt tot uitdrukking dat schriftelijk een proeftijd van twee maanden kan worden afgesproken bij een overeenkomst voor onbepaalde tijd of voor een duur van twee jaar of meer. Bij CAO kan daarvan worden afgeweken. Een werkgever was uitgegaan van een CAO die eerst later in werking zou treden door de melding daarvan op grond van de Wet op de Loonvorming. De kantonrechter (90) kwam tot het oordeel dat het door die werkgever gegeven proeftijdontslag geldig was, omdat een dergelijke anticipatie – hij baseerde dat op de toelichting op de wet – mogelijk moest zijn. In een andere zaak speelde dat de arbeidsovereenkomst pas na aanvang van de arbeidsovereenkomst werd opgesteld en getekend, waarna de werkgever op de valreep gebruikmaakte van het daarin ook opgenomen proeftijdbeding. Maar de kantonrechter maakte uit dat het proeftijdbeding niet geldig was (en het ontslag dus ook niet) omdat een proeftijdbeding alleen geldig kan zijn indien dat schriftelijk bij aanvang van de arbeidsovereenkomst is overeengekomen (135).

RDA-perikelen

De rechtbank Leeuwarden moest oordelen over de vraag wat had te gelden toen de RDA (thans CWI) na het verlenen van een ontslagvergunning bij brief liet weten aan de werkgever dat als gevolg van een vergissing de wederindiensttredingsvoorwaarde van zes maanden was weggefallen en dat deze alsnog moest worden toegevoegd. De werkne-

mer stelde dat de werkgever de voorwaarde had overtreden en de werkgever gaf aan dat de voorwaarde niet achteraf kon worden toegevoegd. Bepaald werd dat de voorwaarde niet met terugwerkende kracht kon worden gesteld, maar dat wel beoordeeld zou moeten worden of de werkgever zich aan overtreding van de voorwaarde na het bekendmaken daarvan had schuldig gemaakt (139). De Hoge Raad heeft zich moeten uitlaten (258) over de vraag wat gold toen de RDA de wederindiensttredingsvoorwaarde niet stelde op 26 weken na bekendmaking van de toestemming maar op zes maanden na de beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Vóór het aflopen van de opzegtermijn had de werkgever een nieuwe medewerker aangetrokken. De werknemer stelde zich op het standpunt dat zijn ontslag nietig was en de werkgever vond de voorwaarde van de RDA in strijd met het Delegatiebesluit en daarom nietig. De Hoge Raad overweegt dat de ratio van de wederindiensttredingsvoorwaarde ertoe leidt dat de voorwaarde wel geldig is, althans dat daarop een beroep kan worden gedaan binnen de door het Delegatiebesluit getrokken grenzen (dus binnen zes maanden na ontslagvergunning).

Als de RDA een fout maakt, kan deze uit hoofde van onrechtmatige daad worden aangesproken tot vergoeding van de schade. Dat is bijvoorbeeld het geval als een op zich deugdelijk verweer van de werknemer onvoldoende wordt onderzocht in het kader van de BBA-procedure. Als zich vervolgens ook inkomensschade verwezenlijkt, wordt causaal verband tussen de gedraging van de RDA en de schade aangenomen en is het aan de RDA om te stellen en zonodig te bewijzen dat die schade ook zonder de onrechtmatige gedraging zou zijn opgetreden. In nummer 236 werd dat bewijs door de RDA niet geleverd en moest gederfd inkomen over twee jaar worden vergoed.

Opzegtermijn oudere werknemer

In het overgangsrecht op artikel 7:672 BW staat dat de voor de werknemer geldende langere opzegtermijn (gefixeerd op 1 januari 1999, indien de werknemer toen ouder was dan 45 jaar) blijft gelden na inwerkingtreding van de Wet Flexibiliteit en Zekerheid.

In nummer 150 leidt de kantonrechter te Rotterdam uit de parlementaire geschiedenis af dat in het overgangsrecht bewust niets is bepaald omtrent een mogelijke afwijking van deze overgangsregeling bij CAO. Om die reden kon door de werkgever geen beroep worden gedaan op de in het kader van een ontslagronde met de vakbonden gemaakte afspraak dat slechts een opzegtermijn van één week zou gelden. Maar wat voor de werkgever heeft te gelden, geldt niet voor de uitvoeringsinstelling. De Centrale Raad van Beroep heeft in nummer 67 definitief uitgemaakt wat de invloed is van de overgangsregeling voor het opgeschorte recht op een WW-uitkering van de oudere werknemer. Voor de beoordeling van de vraag wat de fictieve opzegtermijn is op basis van artikel 16 WW mag uitsluitend naar artikel 7:672 BW worden gekeken en dus niet naar de overgangsregeling. Dat betekent dat de werknemer zich jegens de werkgever kan beroepen op een lange opzegtermijn terwijl hij zich tegenover de uitvoeringsinstelling op het standpunt kan stellen dat slechts de kortere termijn heeft te gelden. Consequent doorredenerend heeft de Centrale Raad van Beroep ook uitgemaakt dat de aanzegtermijn van artikel 7:672 (opzegging geschiedt in beginsel tegen het eind van de maand) wel geldt in relatie tot artikel 16 WW. De opzegtermijn is dus normaliter een x-aantal volle kalendermaanden en de WW-uitkering wordt dan verstrekt per de eerste van de daaropvolgende maand.

Kennelijk onredelijk ontslag na langdurende arbeidsongeschiktheid

Maar liefst negen uitspraken werden gepubliceerd over de vraag of een ontslag na/wegens langer durende arbeidsongeschiktheid kennelijk onredelijk is. De uitkomsten verschilden nogal. Aan de werknemers in de zaken 34, 121, 133, 242 en 253 werd geen schadevergoeding toegekend. In de zaken met de nummers 19, 88 en 184 werd wel een vergoeding toegekend van respectievelijk $C = 0,9$, een niet te bepalen C -factor en $C < 0,5$. In de negende zaak (120) moet de werknemer eerst nog bewijs leveren van de stelling dat zijn ziekte samenhangt met de uitvoering van de arbeidsovereenkomst waarna, als dat bewijs wordt geleverd, de werknemer kan rekenen op een vergoeding conform de kantonrechttersformule. Beslissend voor de toekenning van een schadevergoeding is in bijna alle gevallen de vraag of er een causaal verband bestaat tussen de werkzaamheden en de arbeidsongeschiktheid. De kantonrechtters verschillen daarbij van mening of aansluiting moet worden gezocht bij de kantonrechttersformule zoals die in artikel 7:685 BW-procedures wordt gebruikt. De ene kantonrechter motiveert uitvoerig dat er feitelijk geen verschil bestaat tussen een 7:681-en een 7:685-procedure, maar de andere betreft bij zijn oordeel ook zeer nadrukkelijk de overige omstandigheden van het geval (inkomensschade, al of niet betaalde suppletie et cetera.)

Kennelijk onredelijk ontslag (overig)

Het ontslag van een tandarts kwam de Staat duur te staan (188). Deze weigerde namelijk aan de arts inzage te geven in het rapport dat was opgemaakt naar aanleiding van zijn vakinhoudelijke capaciteiten en op basis waarvan aan de tandarts ontslag werd verleend. Die weigering was voldoende voor de conclusie dat sprake was van kennelijke onredelijkheid. In nummer 195 was sprake van seksuele intimidatie en slecht werkgeverschap. Dat leverde de werkneemster een vergoeding op wegens kennelijke onredelijkheid en een vergoeding voor immateriële schade in het kader van de door haar ook gestelde aansprakelijkheid van de werkgever op grond van artikel 7:658 BW. De president in Breda is overigens bereid om een voorschot toe te kennen op een vergoeding die zal volgen in een kennelijk onredelijke ontslagprocedure (53).

Ten slotte nog twee uitspraken van de Hoge Raad. In de CAO voor het Hoger Beroepsonderwijs staat dat werknemer zich tot de Commissie van Beroep (in Woerden) kan wenden als hij beroep wil instellen tegen een ontslagbesluit. Maar als de leraar direct naar de kantonrechter wil stappen, kan dat ook. Dat volgt uit het arrest van de Hoge Raad van 31 mei 1996 (NJ 1996, 693). Alleen als tussen partijen ondubbelzinnig is afgesproken dat een andere rechter dan de kantonrechter bevoegd is, is een dergelijk beroep niet mogelijk. Uit de CAO en

de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek volgt niet dat sprake is van een dergelijke ondubbelzinnige overeenkomst; de leraar heeft de keuze. Hij kan de burgerlijke rechter ook benaderen nadat hij bij de Commissie van Beroep is geweest (240).

In nummer 82 speelde een andersoortig probleem. Duzgun, 57 jaar oud, werd door Abilis na een dienstverband van 15 jaar ontslagen in het kader van een reorganisatie. Met de vakbond werd een sociaal plan overeengekomen, maar de daaruit voortvloeiende ontslagvergoeding vond Duzgun onvoldoende en hij startte een kennelijk onredelijke ontslagprocedure. Circa een halfjaar na de eerste reorganisatie besluit Abilis tot een tweede reorganisatie in het kader waarvan opnieuw een sociaal plan wordt overeengekomen dat in financiële zin niet gunstiger is dan het plan dat op Duzgun van toepassing is. Voorts besluit Abilis tot afschaffing van een bepaalde toeslag om de salariskosten te drukken. De rechtbank neemt deze laatste twee omstandigheden volgens de Hoge Raad ten onrechte in beschouwing bij het oordeel over de vraag of het aan Duzgun gegeven ontslag kennelijk onredelijk is vanwege de tekortschietende vergoeding. Alleen de omstandigheden ten tijde van het ontslag kunnen worden meegenomen en niet de zich nadien voorgedaan hebbende omstandigheden. In cassatie betoogde Abilis nog dat Duzgun aan het sociaal plan was gebonden omdat het als CAO zou hebben te gelden. Maar er had geen aanmelding conform artikel 4 van de Wet op de Loonvorming plaatsgevonden, dus dat argument ging niet op.

Opzegverboden

De problematiek rond het al of niet moeten overleggen van een getoetst reïntegratieplan wordt in deze kroniek niet behandeld, nu dat vereiste sedert de inwerkingtreding van de Wet Verbetering Poortwachter per 1 april jl. geheel is komen te vervallen. Maar de opzegverboden (en de reflexwerking daarvan) gelden uiteraard nog steeds. Een statutair directeur zag het ontbindingsverzoek van de vennootschap afgewezen worden omdat de arbeidsongeschiktheid niet

situatief was (252). In een andere zaak werd uitgemaakt, dat alleen als sprake is van een algehele beëindiging van de werkzaamheden die door de zieke werknemer worden verricht, het opzegverbod geen opgeld doet. Maar vermindering van activiteiten of het verplaatsen daarvan, is geen reden het opzegverbod te negeren (131).

Op grond van artikel 10 van de Richtlijn 92/85 is ontslag tijdens zwangerschap en zwangerschapsverlof verboden. In de nationale regelgeving mogen daarop wel uitzonderingen worden gemaakt. Het niet-verlengen van een tijdelijke arbeidsovereenkomst wegens zwangerschap is in strijd met de richtlijn (219 en 220). In Nederland werd al aangenomen dat ontslag tijdens de proeftijd wegens zwangerschap niet toelaatbaar is.

Ontbinding en opties

De Hoge Raad heeft uitgemaakt dat de kantonrechter die aan de werknemer in het kader van een artikel 7:685-procedure ook het recht toekende om na beëindiging van de arbeidsovereenkomst gebruik te mogen blijven maken van de optieregeling, niet buiten het toepassingsgebied van artikel 7:685 was getreden (14). In 2001 trachtten meerdere werknemers de schade, die zij zouden kunnen lijden als gevolg van het feit dat de optierechten niet meer konden worden uitgeoefend, vergoed te krijgen. In een aantal gevallen kende de kantonrechter schattenderwijs een vergoeding toe (29 en 168), in andere zaken verlengde de kantonrechter het recht om de opties uit te oefenen (70: 1 maand en 179: 1 jaar). In één geval werd de vergoeding wegens optieschade afgewezen omdat te onzeker was of die opties überhaupt een bepaalde waarde vertegenwoordigden, aangezien deze pas zouden kunnen worden uitgeoefend twee jaar na de uitspraak van de kantonrechter (119). Mr. Kuip verwoordde dat een aparte procedure tot vergoeding van de optieschade denkbaar was omdat de kantonrechter in de ontbindingsprocedure geen rekening had gehouden met die optieschade (50).

Een ontbinding in combinatie met andere vorderingen

Als de kantonrechter in de ontbindingsprocedure een volledige afweging heeft gemaakt van alle relevante feiten en deze tot uitdrukking heeft laten komen in de ontbindingsvergoeding kan de werknemer daarna niet vanwege diezelfde feiten een separate procedure starten (255). Om die reden werd de aanspraak op wachtgeld van een werknemer afgewezen, nu met die aanspraak door de kantonrechter in de ontbindingsbeschikking al rekening was gehouden (170). Als de kantonrechter bij wijze van vergoeding het recht om gebruik te maken van een optieregeling kan verlengen, kan hij de werknemer ook toestaan om nog zes maanden langer een bedrijfswoning te huren (71). Een andere werknemer verzocht om een voorlopig getuigenverhoor omdat hij bewijs wilde leveren van de stelling dat hij door zijn werkgever onheus was bejegend. Het verzoek werd door de kantonrechter afgewezen omdat dit zich niet zou verenigen met het spoedeisend karakter van de artikel 7:685 BW-procedure, maar dat zag de kantonrechter – volgens de rechtbank Amsterdam – verkeerd. Deze overwoog dat, als tegelijkertijd een ontbindingsprocedure was opgestart, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, het voorlopig getuigenverhoor kan worden afgewacht (76).

Ontbinding wegens privé-gebruik e-mail en internet

De onderwijsassistent die zich ook bezighield met een sekshop en kwistig gebruik maakte van de internetmogelijkheden op de computer van zijn werkgever kwam er bekaaid af (C = 0), waarbij de kantonrechter in het midden liet of de gedragingen een dringende reden of een wijziging in de omstandigheden opleverden (4). De kantonrechter in Utrecht benoemde het gedrag van de werknemer die via e-mail pornografie verspreide wel als een dringende reden (7). Daarover dacht de kantonrechter in Amsterdam anders: hij vond het versturen van een pornografische e-mail niet ernstiger dan het in bezit hebben van een pornoblaadje in de eigen bureaulade. Hij weigerde de ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Vaststond dat de desbetreffende medewer-

ker met een collega, met wie hij een relatie had, pornografische e-mails had uitgewisseld en ook dat hij die aan collega's had laten lezen. De kantonrechter vond het relevant dat hij de e-mails niet had laten lezen aan ondergeschikten maar aan collega-groepsleiders. Ook de machocultuur en de duur van het dienstverband speelden een rol bij de weigering (101).

Ontbinding op verzoek werknemer

Er worden steeds meer uitspraken gepubliceerd in ontbindingszaken waarin de werknemer de verzoekende partij is. Uit die uitspraken kan worden geconcludeerd dat het tijdens de opzegtermijn verzoeken van ontbinding bepaald niet altijd succesvol is (148), terwijl ook de verhuizing van de werkgever (en de dus noodzakelijke verhuizing van de werknemer) niet per se een vergoeding oplevert (35). Voorts was de conclusie van de werknemer, dat hij als gevolg van het 'up or out systeem' van de werkgever wel zou gaan sneuvelen, ook geen vergoeding waard (210). En de werknemer die ontbinding verzocht terwijl hij ook gebruik had kunnen maken van een terugkeergarantie die hem door zijn vorige werkgever was gegeven, kreeg evenmin een vergoeding (205). Maar als de werknemer echt een verhaal heeft dan wordt een rekest wel beloond met een (meestal forse) vergoeding (42). Ook de ontbinding die de werknemer verzoekt nadat de werkgever een eerder ontbindingsverzoek heeft ingetrokken, levert geld op (61), zeker als al in die eerste procedure is uitgemaakt dat sprake is van slecht werkgeverschap. Een onterechte beschuldiging van fraude en een degradatie kostte de werkgever correctiefactor 2 en smartengeld (161).

Appel van artikel 7:685-procedures

Op grond van artikel 6 Besluit Oproepingen, Mededelingen en Zendingen Verzoekschriftprocedure moet de griffier de verweerder nogmaals per gewone brief oproepen als de eerder per aangetekende post verstuurd oproeping retour is gekomen. In een artikel 7:685-procedure liet een werknemer verstek gaan en kwam in hoger beroep van de ontbindingsbeschikking, onder andere met een beroep op voornoemd

artikel. Tot en met de Hoge Raad is over de vraag of het Besluit ook van toepassing is op de artikel 7:685 BW-procedure, gestreden, met uiteindelijk een voor de werknemer gunstig resultaat (79). Hou er als advocaat van de werkgever dus altijd rekening mee dat bij verstek zonodig verzocht wordt om een aanhouding van de ontbindingsprocedure als niet gebleken is dat ook de tweede oproeping heeft plaatsgevonden.

Als tijdens de mondelinge behandeling door de werknemer een nieuw stuk wordt ingebracht en de kantonrechter laat de werkgever daarop niet meer reageren, terwijl de ontbindingsbeschikking op dat stuk wel

Ontslag op staande voet en ontbinding wegens dringende reden

Bij de beoordeling van de vraag of sprake is van een dringende reden voor onmiddellijke opzegging van de arbeidsovereenkomst moeten alle omstandigheden van het geval (ook de persoonlijke) worden afgewogen. Maar de Hoge Raad heeft aangegeven (95) dat de rechter niet ambtshalve naar die persoonlijke omstandigheden hoeft te kijken. De Hoge Raad maakte in deze uitspraak voorts uit dat voor de beoordeling van het onverwijldheidsvereiste relevant is het tijdstip waarop de dringende reden tot ontslag ter kennis is gekomen van degene die bevoegd is het ontslag te verlenen.

zaak voerde een medewerker snijzaal van een ziekenhuis verweer in een ontbindingsprocedure waarin de werkgever stelde dat hij ten tijde van de sollicitatie had moeten melden dat sprake was van een ernstig alcoholprobleem. De ontbinding werd uitgesproken wegens een dringende reden, ook omdat de werkgever had aangeboden dat de werknemer onbetaald verlof kon opnemen om het alcoholprobleem te laten behandelen, hetgeen de werknemer geweigerd had (228).

In acht andere gevallen (37, 40, 52, 84, 111, 146, 216 en 226) was sprake van een nietig ontslag op staande voet of werd de ontbinding wegens een dringende reden geweigerd. In de tweede zaak (40) ging het om de verduistering van ritgelden door een taxichauffeur. De taxichauffeur had aangevoerd dat sprake was van concentratiestoornissen/vergeetachtigheid als gevolg van een whiplash en/of medicijngebruik. De kantonrechter gelastte een deskundigenbericht maar in hoger beroep stelde de rechtbank dat, zo al sprake was van deze fysieke/mentale tekortkomingen, de werknemer daarvan eerder melding had moeten maken aan de werkgever, zodat het deskundigenbericht niet noodzakelijk was. Dat oordeel vond geen genade bij de Hoge Raad: voor verduistering is opzet vereist en als die opzet ontbreekt is dat een relevante omstandigheid die moet worden vastgesteld.

Een werknemer vertrekt met de noorderzon. Hij wordt op staande voet ontslagen wegens ongeoorloofde afwezigheid. Een klein halfjaar na zijn verdwijning wordt hij teruggevonden door zijn dochter omdat hij in het ziekenhuis is opgenomen wegens een hartinfarct. Binnen de zesmaandentermijn roept hij de nietigheid van het ontslag in. Op zijn verzoek wordt bovendien een voorlopig deskundigenonderzoek gelast en de deskundige komt tot de conclusie dat de man overspannen was ten tijde van zijn verdwijning. De Hoge Raad komt (216) tot de conclusie dat de rechtbank op grond van dit deskundigenoordeel mocht aannemen dat de werknemer arbeidsongeschikt was (en zich dus niet schuldig maakte aan werkverzuim) en dat de rechtbank dus ook terecht de werkgever tot tegenbewijs in staat had gesteld. Wordt vervolgd...

mede wordt gestoeld, is dat reden voor appèl omdat sprake is van een ernstige schending van het beginsel van hoor en wederhoor. In het geval waarin de Hoge Raad tot dit oordeel kwam (81) ging het om een door de werknemer ter zitting aan de kantonrechter getoonde second opinion die na protest van de werkgever door de werknemer weer was teruggenomen, terwijl de kantonrechter aan die second opinion in de ontbindingsbeschikking wel refereerde.

Van een dringende reden was ook sprake in de zaken 9 en 228 en 245. In de eerste zaak ging het om een cateringmaatschappij die een consequent beleid voerde op het punt van het zich toe-eigenen door personeel van etenswaar. De cateringmaatschappij had aan haar werknemers uitdrukkelijk verboden om ook geringe hoeveelheden, beschadigde hoeveelheden of resten uit geopende verpakkingen op te eten. De steward die een half leeggegeten zakje noten naar binnen werkte was dus terecht op staande voet ontslagen, althans zag zich geconfronteerd met een voorwaardelijk uitgesproken ontbinding wegens een dringende reden. In de tweede

Consensus bereikt over Internationale Balie

Op een conferentie in Montréal werd de internationale balie (ICB) in de grondverf gezet.* In de week dat de Eerste Kamer akkoord ging met de uitvoerings- en aanpassingswet Internationale Strafhof, zodat het tribunaal formeel op 1 juli aanstaande van start kan gaan, spraken we met mr. J.H. Brouwer en mr. J. Sjöcrona. Beide conferentiedeelnemers vertellen na terugkeer over de keuzes die zijn gemaakt. Jhr.mr. M. Wladimiroff, als amicus curus verbonden aan het Joegoslavië-tribunaal, weet dat de hele onderneming alleen kan slagen met de houding: 'Vergeet je eigen systeem, dat is goed voor thuis, bij de rechtbank om de hoek.'

Michel Knapen
journalist

Een week voor zijn reis naar Montréal strijden bij mr. Jeroen Brouwer, waarnemend deken van de Nederlandse Orde van Advocaten hoge verwachtingen en realiteitszin nog om voorrang. Het leggen van de fundamenten van een internationale balie van advocaten (*International Criminal Bar*, ICB), die binnen het Haagse Internationale Strafhof (ICC) moet gaan functioneren, staat op de agenda. 'Het is een hele kunst om advocaten uit verschillende landen, met verschillende talen en werkend in verschillende rechtssystemen bij elkaar te brengen. Common law, het continentale systeem, islamitische en de "overige" rechtssystemen – probeer ze maar eens achter één tafel te krijgen.'

Ook advocaat mr. Jan Sjöcrona (lid van de Adviescommissie Strafrecht van de NOvA) pakt de ochtend voordat hij zijn vlucht naar Montréal neemt zijn koffers met de nodige reserves. 'Zonder enorm hooggespannen verwachtingen' gaat hij deelnemen aan de conferentie, en verwacht dat er 'weinig geconcretiseerd' zal worden. 'Er zullen 400 deelnemers zijn, allemaal advocaten en juristen met hun eigenwijze karaktertrekken.' Sjöcrona was voorzitter

van het Voorbereidingscomité (zie het vorige nummer van dit blad).

Wie er in Montréal door 'andere bezigheden' niet bij zal zijn, is mr. Mischa Wladimiroff, één van de *amici curae* van het Joegoslavië-tribunaal. 'Terwijl het toch mijn kind is dat in Montréal wordt gebaard', zegt hij. Nadat in 1998 het Verdrag van Rome werd ondertekend én toen bleek dat 'ze ons advocaten in het statuut waren vergeten' (Wladimiroff), houdt hij zich bezig met de instelling van een internationale balie. Over de aanstaande conferentie: 'Als iedereen daar zijn eigen systeem beter vindt dan dat van een ander, dat is er een groot probleem. Vergeet je eigen systeem, dat is goed voor thuis, bij de rechtbank om de hoek.'

Kritische massa

De noodzakelijke komst van de ICB staat volgens Brouwer los van een belangrijk principe: de vrije keuze van de raadsman. Wil een verdachte die terechtstaat voor het ICC zijn eigen raadsman meenemen – omdat deze zijn taal spreekt of eenzelfde culturele achtergrond heeft – dan kan dat. Of hij lid is van de internationale balie van advocaten doet er niet toe.

Maar waarom is het dan nodig dat de advocaten zich in de ICB verenigen? Brouwer: 'Deze groep moet zodanig worden dat het een kritische massa vormt die een relevante gesprekspartner is tegenover het Strafhof en tegenover de *prosecutors*. Het is

'Omdat de ICB behalve individuele advocaten ook nationale balies als leden zal kennen, beschikt ze over meer financiële slagkracht, al wordt homogeen beleid dan moeilijker'

Het Internationale Strafhof zal vanaf 2007 gevestigd zijn op de plek van de huidige Alexanderkazerne in Den Haag; de locatie vanaf begin 2003, wanneer het hof operationeel wordt, is nog voorwerp van onderhandeling

de logische derde pijler, naast de rechtsprekende en de vervolgende.'

Wie spreekt van een 'balie', zal dit begrip eerst moeten definiëren. Want niet in alle jurisdicties heeft het eenzelfde betekenis, reageert Wladimiroff. 'Is het een semi-overheidsorgaan zoals in Nederland, met veel zelfstandigheid? Is het een administratief orgaan? Een medewetgever? Het is lastig een modus te vinden waarin iedereen iets vindt wat hij belangrijk acht.'

Is deze discussie nog niet gevoerd, dan is het ook lastig uit te maken wie lid kan worden. De ICB als een instantie van en voor advocaten kent de nodige beperkingen. Sjöcrona: 'De ICB heeft pas slagkracht met voldoende fondsen. Het is onmogelijk dat te bereiken met alleen lidmaatschapsgelden van advocaten. We hebben geldschietters nodig, bijvoorbeeld de internationale balies. Die moeten, uit pragmatische overwegingen, ook lid kunnen worden.'

Naast het lidmaatschap van individuele advocaten en nationale balies nemen de NGO's een bijzondere positie in. Brouwer: 'Neem *Advocats Sans Frontiers* en de *National Association of Criminal Defense Lawyers*. Zijn dat NGO's of een soort balie?' Sjöcrona stelt de vraag of *university professors* lid zouden moeten worden, zoals door anderen is geopperd. 'Procestechniek, strategie, het optreden ter zitting, het is allemaal een vak apart. Het schrijven van noten onder een arrest in de *NJ* is toch iets anders dan de *law in action*.'

Weeffout

Het lidmaatschap is nauw gerelateerd aan stemrechten en bestuurlijke bevoegdheden. Brouwer: 'De leden – individuen, balies en NGO's – vormen de *general assembly*. Er is een model voorgesteld waarin elk der drie poten een aantal bestuursleden kiest in een *executive committee*. De opvatting van de bars is nu dat zij hierin de meerderheid moeten krijgen, omdat ze de grootste massa vertegenwoordigen. En omdat ze beter dan individuele leden in staat zouden zijn de continuïteit van de ICB te bewaken.'

Ook voor Sjöcrona wordt het agenda-punt 'bestuur' een lastig onderdeel. 'Welke stemverhoudingen laat je van doorslaggevende betekenis zijn voor welk type beslissingen? De *International Association of Prosecutors* is een organisatie van natuurlijke personen én rechtspersonen. In het vliegtuig naar Canada ga ik me maar eens verdiepen in hun reglement. We moeten als advocaten natuurlijk het wiel niet opnieuw willen uitvinden.'

Naast het bestuur wordt de financiering nog een heikel thema. 'Normaal functioneert een balie in een statelijke jurisdictie', zegt Wladimiroff, 'en komt de funding uit de geledingen binnen die staat. Het ICC heeft geen staat achter zich. Dat is een weeffout van Rome geweest. Dus moet je een apart budgettair systeem opzetten en de vraag is wie dat gaat betalen.' Als het aan de waarnemend deken Brouwer ligt betalen de

leden een bijdrage naar draagkracht. Maar daarnaast moeten ook externe financiers worden gezocht.

Amalgaam van procesrecht

Een van de belangrijke functies die de ICB zal moeten realiseren betreft de opleiding van de advocaten die er komen pleiten. 'Advocaten moeten worden doorkneed in het procesrecht en het materiële recht van de internationale strafrechtspraak', zegt Sjöcrona. 'Wat in Den Haag gaat gebeuren is nogal afwijkend van datgene waarmee we dagelijks werken. De grondhouding van de bejegening van getuigen en de scherpte van de vraagstelling is geheel anders. Het is een mix van common law en continentaal recht, wat voor veel advocaten soms onbegrijpelijk zal zijn. Het is een amalgaam van procesrecht. Daarvoor moet je trainingen organiseren, bijvoorbeeld op het terrein van *cross examination*.'

En dan is daar nog de Nederlandse Orde van Advocaten, als balie van het gastland. 'Faciliterend' – zo omschrijft Brouwer de rol van de Orde. Bijeenkomsten organiseren, initiatieven ontplooiën voor bijvoorbeeld scholingsprogramma's.

Noten

* Zie ook het vorige nummer – *Advocatenblad* 2002-12, van 14 juni jl. – over de voorbereidende bijeenkomst in Den Haag.

Na Montréal

'Er is vertrouwen in de Nederlandse Orde'

J.H. Brouwer: 'In Montréal is unaniem een resolutie aangenomen die de oprichting van de ICB uitspreekt. De ICB zal naar Nederlands recht in Den Haag worden opgericht en daarin spreekt ook vertrouwen in de Nederlands Orde. En over belangrijke zaken is consensus bereikt. Het lidmaatschap staat open voor individuele advocaten, nationale balies, internationale organisaties van advocaten en NGO's. In het bestuur krijgen de balies van de *Bars and law societies* 21 zetels, en de individuele advocaten en de internationale organisaties elk 7 zetels. Het stemrecht is daaraan gekoppeld. In het bestuur zitten verder 7 afgevaardigden van NGO's met een mensenrechtenperspectief – zoals Amnesty – maar deze krijgen een raadgevende stem. Dat de bars een meerderheidspositie innemen lijkt me goed. Dat is nodig voor de continuïteit en voor het kapitaal.'

'ICB moet geen politiek instrument worden'

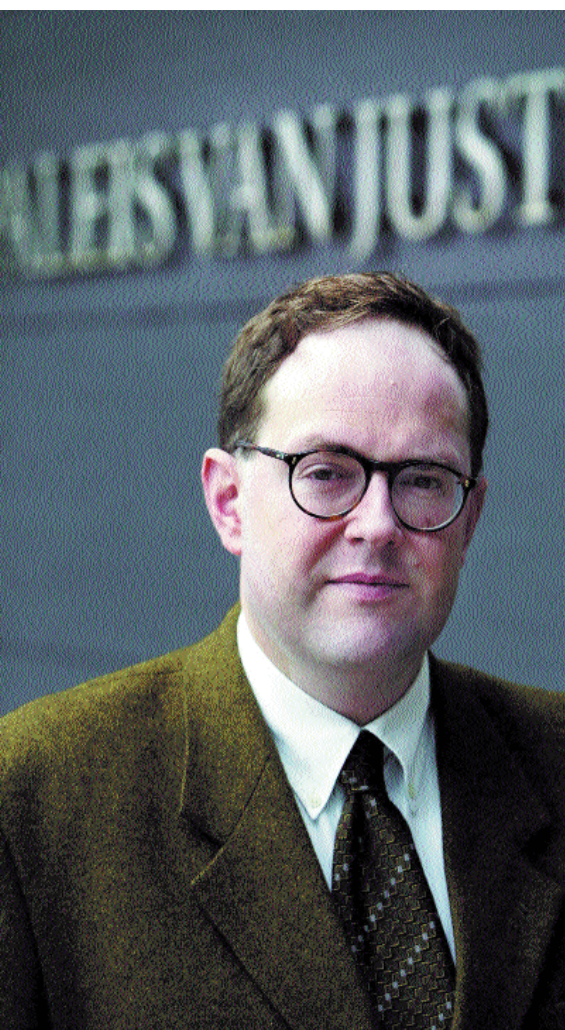
J.M. Sjöcrona: 'Of ik tevreden ben over Montréal? Er viel niet meer uit te slepen. Tijdens het Haagse seminar hoopte ik aanvankelijk dat de ICB een balie zou worden in de klassieke zin, dus met alleen advocaten-leden. Dat bleek geen haalbare optie. Ik ben realist genoeg om te zien dat wat er nu is uitgekomen misschien zelfs wel beter zal kunnen functioneren. Nu we namelijk ook organisaties van advocaten achter ons krijgen, beschikt de ICB als orgaan dat moet opkomen voor de belangen van advocaten over meer, ook financiële, slagkracht. Door de uiteenlopende soort leden – individuen en organisaties – zal het wel nog een heel karwei worden een homogeen beleid te ontwikkelen. Ik hoop dat daarbij de belangen van de advocaten die bij het ICC optreden het niet zullen hoeven afleggen tegen institutionele, wellicht meer politiek getinte belangen van de leden-organisaties.'

Kwaliteitstoets gesubsidieerde rechtsbijstand

‘Zonder verhoging van de vergoeding werken we niet meer mee’

Om in aanmerking te komen voor een toeslag kunnen advocaten in de gefinancierde rechtshulp een kwaliteitstoets doen en een bijbehorende audit aanvragen. De toets op zichzelf roept weinig weerstand op. Wie is er nou tegen het verbeteren van kwaliteit? Weerzin bestaat er tegen de bureaucratie van de Raden voor Rechtsbijstand en de veel te lage toevoegingsvergoedingen.

Jan Pieter Nepveu
journalist

Duizenden advocaten hebben de afgelopen jaren de sociale rechtspraktijk vaarwel gezegd. Ze zijn kennelijk ontevreden over de lage toevoegingsvergoedingen, en hebben geen zin meer in de betutteling door de Raden voor Rechtsbijstand.

In februari heeft de Orde de Kwaliteitstoets rechtshulp verzonden naar 1.200 kantoren, met de oproep een audit aan te vragen. Een auditverklaring is nodig om in aanmerking te komen voor een kwaliteitstoets van 7,26 euro. Tot nu toe heeft pas de helft van de aangeschrevenen gereageerd. ‘Ik hoop niet dat dit de voorbode is van een massaal vertrek uit de toevoegingspraktijk,’ zegt voorzitter van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN), Bert Brands. Hij vreest het ergste. Deed tien jaar geleden 80 procent van de balie nog toevoegingen, uit recent EIM-onderzoek (Economisch Instituut voor het midden- en kleinbedrijf) blijkt dat het percentage nu is gedaald tot 35 (zie ook *Advocatenblad* 2002-10, p. 472e.v.).

De gemiddelde uurvergoeding bedraagt

nu, inclusief de toeslag, € 83 per punt. Dat is veel te weinig, vindt vrijwel iedereen. Ook minister Korthals (Justitie) denkt dat een hogere vergoeding, ergens tussen de 95 en 100 euro, redelijk zou zijn. Maar zijn geld is op.

Niet in beschaafd land

Het enthousiasme van de sociaal advocaten wordt extra beproefd door het zogenaamde Convenant kwaliteitsborging, waarin de Raden voor Rechtsbijstand, de Nederlandse Orde van Advocaten, en de Staatssecretaris van Justitie zijn overeengekomen afspraken te maken over de invoering van een systeem van kwaliteitszorg in de gesubsidieerde rechtsbijstand. Uitgangspunt is dat per 1 januari 2004 slechts advocaten in aanmerking komen voor toevoegingen als ze een auditverklaring hebben. De audit wordt voor hen dus een inschrijfwarde.

Brands ziet voor de sociale advocatuur dan ook ‘een zeer sombere toekomst’. De VSAN is niet tegen het waarborgen van kwaliteit maar vindt het onacceptabel wan-

Foto's: Jiri Büller

Joop Nijhuis

neer kwaliteitscontrole slechts geldt voor de gefinancierde rechtshulp. 'De suggestie wordt gewekt dat toegevoegde advocaten minder kwaliteit leveren, dan commerciële,' zegt Brands. Hij waarschuwt voor een tweedeling binnen de advocatuur en heeft de Orde gevraagd te onderzoeken of er een Verordening op de Kwaliteit voor de gehele beroepsgroep moet worden ingevoerd.

Steeds meer rechtzoekenden blijven in de kou staan, merkt Brands haast dagelijks in zijn eigen praktijk. 'En dat zijn de mensen waar het om gaat. De sociaal advocaten vinden altijd wel weer een baan als ze ermee stoppen, maar de cliënten vinden geen advocaat meer. Dat vind ik heel slecht, dat hoort niet in een beschaafd land.'

Verhard

Tot april dit jaar was Joop Nijhuis portefeuillehouder gefinancierde rechtshulp in de Algemene Raad. Tweeënhalf jaar heeft Nijhuis

Kees Lewin (Advocatenkantoor Lewin c.s., Hardinxveld-Giessendam) kan zich best voorstellen dat advocaten aan kwaliteitseisen moeten voldoen. Maar de Kwaliteitstoets rechtshulp zoals die er nu ligt, noemt hij 'ambtenarij'. In een ingezonden brief (zie Reactie na dit artikel) hekelde hij de vraagstelling. Die leek hem bedacht door mensen die 'niet weten hoe een klein kantoor werkt'. Lewin voelt er daarom niets voor om een audit aan te vragen. 'Ik hoop dat meer advocaten zullen zeggen: hier beginnen we niet aan, en dat de toets teruggedraaid wordt. Ik wil niet beweren dat ik vanwege deze ontwikkeling de advocatuur vaarwel zal zeggen, maar het demotiveert mij buitengewoon.'

Fenneke Bosma (Advokatenkollektief, Apeldoorn) noemt haar mening over de Kwaliteitstoets 'niet honderd procent positief. Hoewel ze erkent dat de toets 'best nuttig' kan zijn, vindt ze het niet juist dat de vergoedingen afhankelijk worden van de auditverklaring. 'Ik zie het als een beheersinstrument van de overheid: wie betaalt, bepaalt.' Het Apeldoornse Kollektief zal de gefinancierde praktijk niet stoppen. 'Maar ik kan me goed voorstellen dat je als je weinig toevoegingen doet en al deze rompslomp over je heen krijgt, denkt: graag of niet.'

Ingrid Ortelee (eenmanskantoor, Utrecht) ziet de gefinancierde rechtshulp als een vorm van 'Advocaatje pesten'. De bureaucratie is één reden waarom zij er niet afhankelijk van wil worden. Een andere reden is de veel te lage vergoeding. 'Ik doe minder toevoegingen dan ooit. Waarom? Met alleen een toevoegingspraktijk kun je de zaak niet draaiende houden.'

Overigens vindt zij de Kwaliteitstoets op zichzelf prima. 'Ik sta open voor verbetering,' zegt ze. 'Maar ik heb makkelijk praten, want er was weinig op mijn kantoor aan te merken en de auditverklaring is al afgegeven.'

Han Vallenduuk (Vallenduuk Advocaten Haarlem, bestuurslid van de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten (BOA)) vindt de Kwaliteitstoets prima. Want hij ergert zich aan de slechte naam die de advocatuur heeft. 'Ik zie afschuwelijke rommelaars, ik krijg nog wel eens een zaak die verprutst is door anderen, en heb er geen moeite mee dat die eruit vallen.'

Overigens is de audit volgens Vallenduuk zo basaal dat die geen problemen hoeft op te leveren. 'Het enige is dat je de mensen een keer moet ontvangen. Je staat ze een middag te woord en misschien dat je van te voren je archief een beetje moet opruimen.'

namens de Orde met Justitie en de politiek onderhandeld over hogere toevoegingsvergoedingen. Zijn teleurstelling over het 'maximaal haalbare' verbergt hij niet. 'Het frustrerende is dat het zoveel tijd en moeite heeft gekost een bescheiden verhoging los te krijgen, waarvan iedereen vond dat hij sowieso gegeven moest worden.' De Orde streeft naar een gemiddelde toevoegingsvergoeding van tussen de 95 en 100 euro per uur.

Hij sluit niet uit dat de kwaliteitstoets op termijn ingevoerd wordt voor de hele advocatuur. 'Maar er zijn natuurlijk kantoren die zeggen: wij zijn vrijberoepsbeoefenaren, waar bemoeit de Orde zich mee?' Momenteel ontwikkelt het Skir (Stichting Kwaliteitszorginitiatieven Rechtsbijstand) een instrumentarium dat in principe geschikt is voor de hele advocatuur. Misschien kan een aangepaste kwaliteitstoets voor de gehele beroepsgroep worden ingevoerd als onderdeel van de nieuwe verordening op de

Els Unger

Frits Wolters (eenpitter in Amsterdam, bestuurslid van de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten (BOA)) noemt de rechtsbijstandsfinanciering een 'terreurorganisatie'.

Daarom weigert hij, hoewel hij tegen de kwaliteitstoets geen inhoudelijke bezwaren heeft, een audit aan te vragen.

Wolters 'verdomt' het om nog toevoegingen te doen. 'Ik heb me achttien jaar te barsten gewerkt voor bijzonder ondankbaar werk, en dat hou ik niet vol. Je verdient niks en hebt een hoop gezeur. Advocaten die toevoegingen doen, die zouden gekoesterd moeten worden. Steeds minder advocaten doen toevoegingen en Jan Modaal blijft in de kou staan.'

Marion Soffers (Advocatenkantoor Weteringkade, Den Haag) ergert zich aan het wantrouwen dat uit de audit spreekt. 'Het vooringenomen standpunt dat het kaf van het koren gescheiden moet worden. Waarom treft dat juist de toevoegingsadvocaten? Alsof daar extra kaf tussen zit.'

Haar kantoor (99 procent toevoegingen) heeft onder protest meegedaan. 'We hebben nog gedacht: laat die verhoging maar. Maar over een paar jaar krijg je zonder audit verklaring helemaal geen toevoegingen meer.' De auditor was volgens Soffers overigens bijzonder vriendelijk en stelde relevante vragen. 'Maar daar gaat het niet om.'

André Vermeij (Advocaten Kollektief Centrum, Den Haag) is auditor. 'Eigenlijk met tegenzin en uit strategische overwegingen. We doen al twintig jaar toegevoegde zaken en hebben altijd gevonden dat we onderbetaald zijn. Nu willen we wat dichter bij het vuur zitten en proberen mee te praten.'

Hij heeft zeven audits gedaan. Van de weerstand, waarop hij in een korte cursus was voorbereid, heeft hij bij geauditeerden niets gemerkt. Misschien was hij zelf nog wel het meest met de situatie verlegen. 'Het is gênant als je opeens bij iemands archief staat te kijken of dat wel op orde is.'

De audits hebben Vermeij's beeld van de sociale advocatuur min of meer bevestigd. 'Mijn indruk is dat geauditeerden, ondanks de financiële beperkingen die de gefinancierde rechtsbijstand hen oplegt, er een goede kantoororganisatie op nahouden en bereid zijn daar nog meer aandacht aan te besteden.' Of voortaan de rotte appels eruit gehaald worden? 'Die komen wij natuurlijk niet tegen. Iemand die de boel uit de hand laat lopen, vraagt geen audit aan.'

Praktijkuitoefening.

Els Unger, opvolger van Nijhuis in de Algemene Raad, zegt dat de Orde geen middelen heeft om te verhinderen dat de Raden voor Rechtsbijstand van de kwaliteitstoets een inschrijvingsvoorwaarde maken. 'Of wij dat nou leuk vinden of niet, ze hebben de wettelijke bevoegdheid.'

De daling van het aantal toevoegingsadvocaten vindt Unger 'zeer zorgwekkend'. Er dreigen wachtlijsten in de rechtshulp te ontstaan en dat is een bedreiging voor de rechtsstaat. Unger: 'De advocatuur is ook verantwoordelijk voor de minder vermogende cliëntèle.'

Omdat er langzamerhand een kritische grens is bereikt, ziet de Orde zich gedwongen een hard en duidelijk standpunt in te nemen.¹ De Algemene Raad lijkt hiermee tegemoet te komen aan de wensen van de VSAN. Unger: 'Wij werken niet meer mee aan de uitvoering van afspraken in het convenant en van allerlei plannen die justitie over ons uitstort, zolang ze niet gekoppeld zijn aan een verhoging van de toevoegingsvergoedingen.'

Noot

¹ Zie ook het commentaar Van de deken, voorin dit nummer.

Reacties

Voldoet u al aan de verordening op de verbeterssystemen?

De toevoegingsvergoedingen zijn te laag. Wat doen we eraan? We vertellen het de Minister van Justitie en vragen hem de vergoedingen te verhogen.

Nou zit ik zelf de hele dag met mijn neus in de dossiers, dus ik heb daar geen tijd voor, maar ik heb het uitbesteed aan de Orde van Advocaten, die het voor mij heeft geregeld. De Orde heeft gepleit, gesoebat, gelobbyd, en bereikt dat de Minister van Justitie een petieterige verhoging heeft toegezegd, maar alleen voor advocaten die voldoen aan zekere kwaliteitseisen. Daarop heeft de Orde overlegd, geïnventariseerd, ontwikkeld, en onlangs ontving ik het verzoek een auditaanvraag te doen.

Hoewel ik wist dat dit zou komen, stond ik versteld. Als ik in aanmerking wil komen voor dat verhoginkje van de vergoeding voor zo efficiënt mogelijk bestede uren, dan moet ik mijn dossiers in de la stoppen, de hoorn van de haak leggen en me gaan verdiepen in kwaliteitstoetsing, auditing, zelfevaluatie, cliënttevredenheidsonderzoek, knelpunten, verbetertrajecten, actielijsten en kwaliteitsinstrumenten. Wie heeft dit bedacht? Heeft wie dit heeft bedacht enig idee van de manier waarop een klein kantoor (in ons geval: vijf advocaten) werkt?

Vraag D 7.1: hebben wij op kantoor een procedure opgesteld die waarborgt dat alle binnenkomende post, fax- en e-mailberichten tijdig bij de geadresseerde advocaat terechtkomt? (Nota bene: als we geen procedure hebben opgesteld, is het ook goed als we een regeling hebben getroffen.)

Wat moet ik daarop antwoorden? De ochtendpost wordt in geopende envelop aan de geadresseerde uitgereikt door degene die ons, medewerkers, betaalt; de middagpost verspreidt zich via de onvolprezen Jessica. Komt er een fax, dan legt de onmisbare Tanja die op de trap (als die fax tenminste bestemd is voor iemand boven) of ze komt hem brengen als ze vindt dat hij te interessant is voor de trap. Gaat de Orde met deze procedures akkoord?

Vraag D 11: hebben wij op kantoor een procedure (of regeling) waarin wordt aangegeven op welke wijze termijnen worden bewaakt?

Ja, dat gelukkig wel: bij ons gaat elke eerste maandag van de maand om 12:00 uur een kantoorgenoot (steeds een ander volgens een vooraf door de Raad voor Rechtsbijstand goedgekeurd rooster) op de lunchtafel staan en roept door de kantoormegafoon (waarvan wij ingevolgd de Verordening op de Kantoormegafoons halfjaarlijks een onderhoudsrapport aan zowel de landelijke als de plaatselijke Orde toezenden): KANTOORGENOTEN! DENK OM DE TERMIJNEN!

Vragen D 12 en 13: hebben wij op kantoor een richtlijn over het tijdig terugbellen van cliënten?

Nee, geen richtlijn, alleen een procedure, die is ingevoerd nadat we de regeling hadden afgeschaft. Hebben wij dan ten aanzien van de telefonische communicatie afspraken over het zo spoedig mogelijk opnemen van de telefoon? Ja, dat weer wel. Die afspraak luidt: de telefoon moet zo spoedig mogelijk worden opgenomen.

Vraag D 15: hebben wij op kantoor een procedure (regeling) waarin wordt geregeld de wijze van afsluiting van het dossier (fysiek)?

Bij ons worden de dossiers (fysiek) afgesloten door de voorflap van de kartonnen map dicht te vouwen en, uitsluitend in het geval dat het dossier zo dik is dat de drie kortere flappen bijna niet meer binnen de grote voorflap vallen, een elastiek om de dossiermap te doen; het gebruik van twee elastieken (een in de lengterichting en een in de breedterichting) wordt vermeden uit oogpunt van kostenbesparing en om de laagdrempelige toegankelijkheid van het dossier te waarborgen. Het probleem is alleen dat deze procedure nergens is beschreven. Mag ik het vakje bij vraag D 15 nu aanvinken?

Vraag D 23 durf ik bijna niet te herhalen: wordt er bij ons op kantoor een systeem van verbeteren gehanteerd dat is gewaarborgd doordat knelpunten regelmatig worden geïnventariseerd en doordat er een systeem bestaat voor het uitvoeren van verbetertrajecten (bijvoorbeeld door het opstellen en uitvoeren van actielijsten)?

Nee, natuurlijk niet! Bij ons op kantoor wordt gewerkt. Wij schrijven brieven en conclusies, dagvaardingen en rekestten, wij verdiepen ons in wetten en arresten, wij leggen beslagen of dreigen met korte gedingen om ze op te heffen, wij springen in de auto om te gaan pleiten, verhoren of compareren (litigation). Allemaal voor een toevoeging!

Deze kwaliteitstoets is bedacht voor grote kantoren met secties en postkamers, die misschien de verlangde richtlijnen en verbetertrajecten wel hebben, maar toevoegingen doen ze niet. Mij en mijn vier kantoorgenoten houdt die toets van het werk. Ik vul hem niet in, ik kan hem niet invullen. Ik weet wat beters: ik declareer voortaan 22 uren in plaats van 20, dan kan ik die verhoging missen. Ik hou erover op, want ik loop rood aan en Jessica komt binnen met de middagpost.

(C.L.B. Lewin, advocaat te Hardinxveld-Giessendam)

Arbeidsrecht

Inlener of werkgever?

Wanneer hebben werkgever en werknemer zich jegens elkaar verbonden? Onlangs besliste de Hoge Raad dat de contractuele uitgangspunten niet zomaar opzij gezet kunnen worden en dat de rechtszekerheid zich verzet tegen een geruisloze vervanging van een inleenverhouding door een arbeidsovereenkomst.

Johan Pel

advocaat te Amsterdam

Aan de inmiddels klassieke vraag wanneer er een arbeidsovereenkomst is (zie Groen/Schoevers, 14 november 1997, *NJ* 1998, 149) kan de vraag vooraf gaan of partijen zich wel jegens elkaar verbonden hebben. Die vraag stond centraal in het arrest van de Hoge Raad van 5 april 2002 (*JAR* 2002, 100) in de zaak Malhi/ABN-AMRO.

Verdampt

Malhi was begin 1990 in dienst getreden bij een schoonmaakbedrijf (De Gast) en werd als schoonmaker te werk gesteld bij ABN-AMRO. Hij viel toen onder de Schoonmaak-CAO. Na ongeveer een halfjaar was Malhi op initiatief van de ABN-AMRO andere werkzaamheden gaan verrichten en uiteindelijk terechtgekomen op de afdeling kantoormachines met als taak het beheren van het meldpunt en het verhelpen van kleine storingen. Ook op initiatief van ABN-AMRO was zijn salaris (maar niet de secundaire arbeidsvoorwaarden) vanaf 1 november 1993 mede bepaald aan de hand van de Bank-CAO. Per 1 juli 1995 vervielen zijn werkzaamheden bij de bank. Tot dat moment leverde hij wekelijks zijn werkbriefjes in bij De Gast.

Malhi vorderde vervolgens een verklaring voor recht dat met ingang van 1 januari 1991, althans met ingang van enige latere datum, tussen hem en ABN-AMRO een arbeidsovereenkomst was ont-

staan. Kantonrechter en rechtbank honoreerden die vordering, en wel met ingang van 1 november 1993. De rechtbank onderzocht de vordering aan de hand van de klassieke criteria, arbeid, gezag en loon. Met betrekking tot de gezagsverhouding oordeelde de rechtbank dat de zuivere inleenconstructie aan betekenis had ingeboet 'naarmate er daadwerkelijk een gezagsverhouding tussen de bank en Malhi is ontstaan en die tussen De Gast en Malhi op de achtergrond is geraakt'.

Hoewel de betaling van het loon onverminderd via De Gast liep, zag de rechtbank in een aantal specifieke omstandigheden, met name dat Malhi vanaf 1 november 1993 deels overeenkomstig de Bank-CAO werd beloond, reden om te oordelen dat 'De Gast in de onderhavige constructie niet meer dan een administratieve functie vervulde'. Voor de ingangsdatum van de aldus vastgestelde arbeidsovereenkomst werd aangeknoopt bij de hiervoor genoemde datum van 1 november 1993. De oorspronkelijke arbeidsovereenkomst met De Gast was juridisch 'verdampt' ('van ondergeschikt belang geworden', aldus de rechtbank) en had plaats moeten maken voor een arbeidsovereenkomst tussen Malhi en ABN-AMRO, de oorspronkelijke inlener.

Geen geruisloze vervanging

In cassatie komt naar aanleiding van de cassatiemiddelen de vraag aan de orde of partijen zich wel jegens elkaar hebben verbonden. De Hoge Raad overweegt daaraan voorafgaand het volgende: 'Het door de rechtbank toegepaste, aan het arrest van de Hoge Raad van 14 november 1997, nr. 16453, m *NJ* 1998, 149, ontleende criterium – hoe hebben partijen feitelijk uitvoering en aldus inhoud gegeven aan hun arbeidsverhouding – is op zijn plaats in situaties waarin het gaat om de vraag hoe een – op zichzelf vaststaande – overeenkomst krachtens welke een van de partijen bij die overeenkomst werkzaamheden verricht voor de ander, moet worden gekwalificeerd. Het gaat in deze zaak echter niet om die vraag of de daarmee verwante vraag, of en zo ja vanaf wanneer, moet worden aangenomen dat een arbeidsovereenkomst tot stand is gekomen indien iemand zonder duidelijke afspraken daarover werkzaamheden voor een ander is gaan verrichten.'

De Hoge Raad onderscheidt uitdrukkelijk:

1. de kwalificatie van een op zichzelf vaststaande overeenkomst op grond waarvan de een voor de ander feitelijk werkzaamheden verricht,
2. de daarmee verwante vraag of, en zo ja wanneer sprake is van een arbeidsovereenkomst wanneer de een zonder duidelijke afspraken gaat werken voor de ander, en
3. de vraag of partijen zich jegens elkaar hebben verbonden.

Bij de hiervoor onder (1) en (2) bedoelde vragen is toepassing van het criterium uit het Groen/Schoevers-arrest op zijn plaats. Bij de beantwoording van de derde vraag is het Haviltex-criterium doorslaggevend. Of partijen zich hebben verbonden 'is afhankelijk van hetgeen zij over en weer hebben verklaard en uit elkaars verklaringen en gedragingen hebben afgeleid en redelijkerwijze mochten afleiden'.

De Hoge Raad casseerde omdat de rechtbank dit criterium had miskend, dan wel haar oordeel niet toereikend had gemotiveerd. De Hoge Raad overwoog daarbij dat als uitgangspunt moest worden genomen dat Malhi in dienst van De Gast bij ABN-AMRO was begonnen, dat die uitzendovereenkomst nooit was geëindigd, terwijl De Gast evenmin had ingestemd met een overname van haar contractpositie door ABN-AMRO. Hetgeen de rechtbank had overwogen over de gezagsverhouding, was volgens de Hoge Raad net zo goed te verenigen met het voortduren van de inleenverhouding. Sterker nog, volgens de Hoge Raad verzet de rechtszekerheid zich tegen een geruisloze vervanging van de inleenverhouding door een arbeidsovereenkomst.

De Hoge Raad houdt vast aan de contractuele uitgangspunten. Die kunnen niet zomaar opzij worden gezet. Nu de positie van de uitzendkracht wettelijk is verankerd en de CAO(s) voor uitzendkrachten aan langdurige uitzendkrachten in toenemende mate bescherming bieden, is er voor die uitzendkrachten wellicht minder reden hun toevlucht te zoeken tot de inlener, indien deze de uitzendkracht bedankt. In elk geval is het duidelijk dat vorderingen tegen de inlener niet snel gehonoreerd zullen worden.

Orde wil docenten verbeteren

‘Maar het moet wel leuk blijven’

Op 3 juni jl. kwamen op uitnodiging van de Orde de docenten bijeen die optreden in de diverse opleidingen voor advocaten. Van de in totaal 950 docenten was een zesde verschenen, om te discussiëren over de vraag of ze misschien didactisch bijgeschoold moesten worden.

Linus Hesselink
eindredacteur

‘Waarom gooit u ze er dan niet uit?’ vroeg de didacticus.

‘Je mag ze niet wegsturen’, antwoordde de advocaat-docent. ‘Bovendien moet *ik* de cursisten enthousiast maken. Maar het is echt niet leuk als ze die houding hebben van “We komen alleen om die twee dagen vol te maken”.’

‘Nee, natuurlijk niet. Met dat uitgangspunt maakt u zichzelf chantabel. Een student is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor zijn enthousiasme.’ De didacticus zakte achterover in zijn stoel.

Hoe moet je omgaan met cursisten die vaak liever niet zouden doen waartoe ze verplicht zijn? De vraag kreeg verscheidene antwoorden, op maandagmiddag 3 juni jl., in een galmende zaal van Pulchri te Den Haag.

Matig tot zeer matig

Een meerderheid van de docenten – didactiek-vriendelijker dan de afwezigen, mag je verwachten – liet door handopsteken weten dat ze ‘een vorm van didactische training’ zou willen volgen. En dagvoorzitter Martijn Polak (hoogleraar en advocaat bij De Brauw) vroeg de zaal wie er stemde voor ‘één verplichte jaarlijkse cursusdag’:

een krappe meerderheid maakte aan het begin én aan het eind van de middag duidelijk dat ze dat wel wilde. Zelf was Polak niet tegen een verplichte didactische cursus, ‘maar het moet wel leuk blijven.’

Hoewel het gehele docentendom er mogelijk niet enthousiast over zal zijn, streeft de Orde in voorzichtige bewoordingen een dergelijke training wel na. Het laatste jaar werden de opleidingen behoorlijk gereorganiseerd (zie o.a. *Advocatenblad* 2001-63, ‘Minder breed maar niet te smal’ pp. 63-66). Volgens de portefeuillehouder Opleidingen, A. Gerritsen, gaat het inmiddels goed met de opleidingen maar het kan altijd beter. Het ‘is toch aardig om er naar te kijken’ of een goede advocaat tegelijk een goede docent is of dat hij didactische ondersteuning behoeft. Algemeen deken Guensberg stelde enkele algemene vragen als: Kan iedereen het doceren leren, of heeft een goede docent speciale kenmerken? Heb je als docent behalve inhoudelijke kennis ook andere kennis nodig? En medewerker A.J. Kil MA merkte later op: ‘Als Orde kunnen we niet alleen afhankelijk zijn van mensen die van nature al goed zijn.’

De komende tijd zal de Orde zich blijven bezighouden met het organiseren en toetsen van het opleidingsaanbod, het *up-*

to-date houden van docentenhandleidingen en het uitbrengen van speciale uitgaven voor bepaalde rechtsgebieden. Maar dat men op termijn denkt aan didactische bijscholing is duidelijk.

En waarom ook niet? Waarom zou inderdaad een advocaat een goede docent zijn? De ervaring van voorzitter M. Polak met advocaat-auteurs wijst anders uit: ‘Een advocaat kan goed pleiten op basis van een concreet dossier, dat is toch even wat anders dan hem vragen om even achteruit te leunen en op dat gebied een beschouwelijke analyse te maken.’

Goede advocaten zijn echt niet automatisch goede docenten, dat was de teneur van de meest kritische bijdrage van de mid-

dag, die van drs. mr. A.I. de Boer. Hij is advocaat in dienstbetrekking, en directeur van de vereniging van houtondernemingen. Zijn stage was nog net niet helemaal afgerond maar hij had al wel een hele serie ervaringen met docenten achter de rug. Zijn algemene conclusie: 'De kwaliteit van de beroepsopleiding is matig tot zeer matig'. De Boer drong aan op meer specialiseringsmogelijkheden, op harmonisering van de opleidingseisen tussen de verschillende arrondissementen, op het overlaten van ontwikkelen van lesstof aan professionals (en niet de Orde), maar vooral op het inschakelen van professionele docenten.

'De goede cursussen worden door professionele docenten gegeven, de bijklussende advocaten doen het lang niet altijd goed. Terwijl je als cursist recht hebt op een goede docent! Als je goede docenten betaalt, dan kun je ook eisen stellen.'

Daarmee stipte De Boer een moeilijk punt aan. De Orde gaat ervan uit dat advocaten goede docenten kunnen zijn, omdat ze uit eigen ervaring kennen wat ze doceren. Maar een belangrijk argument voor de inschakeling van advocaten is ook dat het de Orde niet zoveel geld kost. Deken Guensberg: 'De opleidingen zouden anders voor de Orde niet te betalen zijn.'

Natuurlijk had De Boer ook wel eens advocaat-docenten meegemaakt die goed waren, of zelfs érg goed, maar meestal betrof het dan een combinatie van een advocaat met een commerciële trainer. 'Je moet de advocaten dus trainingen geven, en goed betalen. En er zou ook eens iets moeten gebeuren met de evaluaties: als iemand het heel slecht blijkt te doen, moet hij eruit. Dat gebeurt bij mijn weten nooit.'

Enthousiasme

Zoveel kritiek riep om een reactie. De zaal vroeg wat dan wél een goede docent was?

'Iemand met enthousiasme voor het vak, die kennis goed kan overdragen', zei de criticus.

'Maar enthousiasme en het overdragen ervan is toch niet te leren?'

'Ik denk dat je er wel iets aan kunt doen, met intervisie onder docenten bijvoorbeeld. Natuurlijk is het ook wel een beetje een kwestie van natuurtalent. Maar het blijft stuitend als er ongeïnspireerd onderwijs wordt gegeven, als een docentenhandleiding plichtmatig wordt afgewerkt. Ik heb het ook weleens anders meegemaakt hoor: dan zat je in een godverlaten oord in Nunspeet en dat had een advocaat samen met een communicatietrainer de hele groep cursisten binnen een half uur helemaal te pakken. Of het vak "strategische communicatie": onder leiding van professor Paul van den Hoven gingen we eigen procesdossiers analyseren, fantastisch, ook voor mensen die al twaalf jaar advocaat waren.'

Enthousiasme vertonen en overdragen, dat was tegen het zere been van de eerder geciteerde didacticus drs. J. Zewald. Zijn nogal abstracte lezing aan het begin van de middag bestond uit een serie goed klinkende, zij het bijzonder algemene spreuken. 'Valt er een slaaf uit de boom, is er een opleider geboren.' 'Geef de hongerigen geen vis, leer ze vissen.' 'Doceren is niet het vulen van een lege emmer, maar het ontsteken van vuur.' Het probleem met zijn verhaal was dat het opging voor elke onderwijssituatie. Zewald verzweeg niet dat hij helemaal niets wist van de advocatenopleidingen, maar gaandeweg ebde zijn eigen enthousiasme, en dat van de zaal, weg.

Als onderwerp kwam 'enthousiasme' een uur later echter terug. 'Als u zo graag enthousiaste docenten wilt, of als u cursisten enthousiast wilt maken, moet u dat in de opleidingsdoelstellingen zetten.' Ook Orde-opleidingsfunctionaris dr. R.C.H. van Otterlo relativeerde 'enthousiasme' als onderwijsdoel: 'Het gaat erom wat er van de opleiding beklijft.' Toch leek communis opinio in de zaal dat enthousiasme een essentiële voorwaarde voor goed doceren was. Als je er zelf niet in gelooft, waarom

De Saab Safir

zou je student dat dan wel doen? Advocate P. Willems was de eerder aangehaalde docente die vanuit de zaal duidelijk maakte dat het even belangrijk als moeilijk was om cursisten enthousiast te maken. 'Soms heb je twee uur nodig om contact te krijgen met een groep. Je hebt vaak ook te maken met onvoorbereide cursisten.' De didacticus Zewald wees ze er fijntjes op dat het ook hem immers ging om 'het vuur te ontsteken'.

De Saab Safir 91

Misschien is een toelatingstoets een manier om het niveau van de cursus te verbeteren, opperde advocaat Bruning uit Den Haag.

'Zo'n toets is er al, die heet "doctoraal-examen"', kreeg hij te horen.

Maar misschien is er een manier om bij de cursist enige voorbereiding af te dwingen. En er zou in elk geval kunnen worden onderzocht wat de stagiaires (ruim 1.000 in 2002) zoal van de beroepsopleiding vinden. (Wordt aan gewerkt, riep Orde-medewerker Van Otterlo.)

En op zijn minst moeten de evaluaties van de cursussen openbaar worden gemaakt, vond voorzitter Polak, dan kun je van tevoren zien waar je beter niet heen kunt gaan.

Als laatste spreker trad mr. J. Wind op. Hij is advocaat en docent faillissementsrecht maar van beide was zo goed als niets te merken, want hij vertelde zonder blikken of blozen het verhaal van de Saab Safir 91, een klein eenmotorig vliegtuig. Niet iedereen was geboeid, maar veel aanwezigen wel, door de nauwkeurige uiteenzettingen over de laagvleugel, de vliegwielloophanging en de diverse types die er zijn gebouwd. Na een kwartier interrumpeerden enkele vragenstellers: waarom vertelt u dit allemaal? Toen na

'De goede cursussen worden door professionele docenten gegeven, de bijklussende advocaten doen het lang niet altijd goed.'

twintig minuten een grote groep luid begon te applaudiseren, stopte Wind. Hij vertelde dat hij dit bedacht had om de noodzaak van didactiek, waarvan hij niets zei te weten, te relativeren: waarom zou je sleutelen aan onderwijs als het goed is? 'Je praat wel eens met collega-docenten, maar als ik nu enthousiast ben, en de cursisten waarderen

de cursus faillissementsrecht – dan heb je toch helemaal geen didactiek nodig?'

Dat was de zaal duidelijk niet met hem eens. Didactiek is meer dan een vorm, werd hem verteld. Een goede docent maakt het doel van het onderwijs duidelijk, geeft structuur aan de les en zoekt aansluiting bij de kennis en interesse van de groep, door bij-

voorbeeld in het begin te vragen: 'Wie heeft er weleens in oude vliegtuigjes gevlogen?' Misschien had Wind met wat extra didactische scholing bereikt dat de luisteraars hem niet op tweederde van zijn verhaal hadden gedwongen te stoppen. Nu werd niet de onwillige cursist maar de ontoereikende docent eruit gegooid.

Hoe zit het met...

Voor de Veegwet burgerlijk procesrecht is inmiddels een ambtelijk concept vastgesteld. Een overzicht van de hoofdpunten.

Willem Heemskerk
redactielid

Op 1 januari 2002 is – kort gezegd – Nieuw Rechtsvordering in werking getreden, maar bij gelegenheid van de mondelinge behandeling in de Eerste Kamer op 4 december 2001 had de minister van Justitie al een 'Veegwet' aangekondigd,² met daarin een correctie van de eerste schoonheidsfoutjes. Tot op heden is er nog geen wetsvoorstel ingediend,³ maar wel een ambtelijk concept vastgesteld. Het concept heeft geen enkele status maar het is aardig om te weten op welke punten aan verbetering of verandering wordt gedacht.

Ambtshalve toets relatieve bevoegdheid kantonzaken

Voorgesteld wordt art. 110 lid 1 Rv uit te breiden met één zin waaruit voortvloeit dat de (kanton)rechter zijn relatieve bevoegdheid bij waardeverordeningen onder de € 5.000, bij zaken betreffende een individuele arbeidsovereenkomst en huur en bij consumentenzaken *ambtshalve* – dus ook

de Veegwet?

zonder daartoe strekkend verweer – beoordeelt. Het voorstel wordt gezien als een sequel van art. 108 lid 2 Rv, terwijl verder wordt verwezen naar art. 100 lid 3 Rv-oud en – voor consumentenzaken – naar HvJEG 27 juni 2000, NJ 2000, 730. Met de wijziging wordt (ook) voorkomen dat incasseerders in de verleiding zouden kunnen raken om bij kleine vorderingen de gedaagde voor een (relatief onbevoegde) kantonrechter ver van gedaagdes woonplaats te dagvaarden, om zo verstek in de hand te werken.

Relatieve bevoegdheid ontbindingsverzoeken

Het ambtelijk concept van de Veegwet voorziet niet slechts in wijzigingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, maar ook van het Burgerlijk Wetboek, de Faillissementswet en de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren. Deze wijzigingen zijn van ondergeschikt belang, behalve de voorgestelde aanpassing van art. 7:685 lid 3 BW. Per 1 januari 2002 worden in dat art.lid de bepalingen betreffende de relatieve bevoegdheid voor de verzoekschriftprocedure (art. 262-270 Rv) van overeenkomstige toepassing verklaard, waarmee onbedoeld ook de rechter van de woon-

plaats van de werkgever, als die het ontbindingsverzoek indient, bevoegd is geworden. Voorgesteld wordt weer aan te knopen bij de bevoegdheidsregels voor dagvaardingsprocedures, te weten de art. 99-100 en 107-109 Rv.

Vereisten appèl- en cassatiedagvaardingen

Voorgesteld wordt de twee op grond van art. 111 lid 2 sub i Rv in eerste aanleg verplichte aanzeggingen, waarbij op de consequenties van verstek (art. 139 Rv) respectievelijk op de consequenties van verstek bij meer gedaagden (art. 140 Rv) wordt gewezen, los te koppelen in een sub i en een sub j, zonder de voorvoeging 'in alle zaken in eerste aanleg'. Tegelijkertijd wordt voorgesteld om de aan art. 343 en 407 Rv een zin toe te voegen waaruit blijkt dat art. 111 lid 2 sub i en lid 3 Rv op de appèl- respectievelijk cassatiedagvaarding niet van toepassing is. Met de voorgestelde wijzigingen worden twee dingen duidelijk gemaakt: het eerste is dat de aanzegging van de in art. 140 Rv bedoelde consequenties ook in hoger beroep en in cassatie geldt³ en het tweede is dat de substantiërings- en de bewijsaandragplicht juist niet in hoger beroep en in cassatie gelden.⁴

Geen griffierecht in kantonrechtters kort geding

Met een toevoeging aan art. 112 Rv wordt voorgesteld duidelijk te maken dat in een kantonrechtters kort geding als bedoeld in art. 254 lid 4 Rv van de gedaagde bij verschijning géén vast recht wordt geheven. Daarmee zou een interpretatiekwesitie van de Wet tarieven in burgerlijke zaken (WTBZ) worden opgelost, waar in art. 2 lid 1 is bepaald dat de gedaagde in een door de kantonrechter te behandelen zaak geen vast recht is verschuldigd, terwijl art. 4 bepaalt dat het vast recht van de verschenen gedaagde in een kort geding bij de rechtbanken € 193 bedraagt; onduidelijk was wat voorging bij een kort geding bij de rechtbank, sector kanton, hoewel, voor zover mij bekend, nu al wordt aangenomen dat dat art. 2 lid 1 WTBZ is.

Art. 75 Rv

Voorgesteld wordt van art. 337 lid 2 en art. 358 lid 4 Rv de verwijzing naar art. 75 Rv te laten vervallen, omdat die met de bestuurlijke onderbrenging van de kantonrechtbanken bij de rechtbanken is achterhaald en ook overigens de verwijzing – waar in art. 75 Rv van beroep in cassatie wordt gesproken – niet klopt.

Conclusie van antwoord in reconventie

Tot slot is in een addendum bij het ambtelijk concept vooralsnog het standpunt ingenomen dat er geen aanleiding bestaat om uitdrukkelijk in de wet op te nemen dat gedaagde in reconventie het recht heeft om een conclusie ter antwoord te nemen, omdat dit reeds uit de regel van hoor en wederhoor (art. 19 Rv) en het begrip 'volgelingen' in art. 138 lid 1 Rv volgt; het

moment waarop die conclusie zal mogen worden genomen laat men graag aan de rechter over, die ter zake op grond van art. 5.8 van het landelijk rolreglement een instructiebevoegdheid heeft. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval – aldus het concept – zal het immers aan de rechter (moeten) zijn om uit te maken wat voor de desbetreffende procedure de meest aangewezen gang van zaken is.

Noten

- 1 Handelingen I, pp. 10-525, m.k.
- 2 Indiening bij de Tweede Kamer zou ook nog wel enkele maanden op zich kunnen laten wachten, nu het wetsvoorstel eerst nog aan de Ministerraad moet worden voorgelegd, hetgeen wellicht nog vóór het zomerreces plaatsvindt.
- 3 Dus het Leeuwardense hof heeft gelijk, zie *Advocatenblad* 2002-7, p. 309.
- 4 Waar schrijver dezes al zonder meer van uitging, zie *Advocatenblad* 2002-5, p. 224.

(advertentie)

Ambitieux

Je hebt de ambitie om het beste te bereiken in je leven. Zoel professioneel als persoonlijk. Wij kunnen samen met jou hoe we die ambities kunnen realiseren. Yacht Legal maakt deel uit van Yacht, Een organisatie die internationaal actief is in Nederland is Yachtmarktholder op het gebied van projectfinanciering en in het management met een groot netwerk van professionals. Vanuit een vast of flexibel dienstverband of als zelfstandige voeren onze professionals projecten uit voor toonaangevende bedrijven. Yacht biedt haar professionals volledige carrièrebegeleiding. Daarom bezeden wij veel tijd aan persoonlijke en professionele ontwikkeling en begeleiding. De Yacht Academy en The Engine (het grootste online kennisnetwerk van Nederland) zijn slechts twee voorbeelden van hoe we onze professionals actief ondersteunen. Wil je samen voor de duur van een project aan Yacht verblijven? Ook dat is mogelijk. Yacht is verder actief op het gebied van Finance, HRM & Management ICT, Logistics & Purchasing, Marketing & Communications en Technology.

bestuursrecht JURISTEN

Yacht Legal is op zoek naar bestuursrechtjuristen. Je wordt ingezet op projecten bij diverse opdrachtgevers. Deze projecten kun je samen met je coach uitwerken passend bij je ambities en ervaring. Je werkzaamheden en verantwoordelijkheden liggen op het gebied van handhaving/proceduren, beleid, advies en juridisch management. Rechtsgebieden zijn hierbij algemeen en ruimtelijk bestuursrecht en milieurecht. Je bent flexibel, zelfstandig en communicatief zeer vaardig. Daarnaast houd je ervan om inhoudelijke gesprekken met je collega's van Yacht Legal. Je studie Rechten in de richting bestuursrecht heb je succesvol afgerond. Hiernaast beschik je over minimaal twee jaar relevante werkervaring op bestuursrechtelijk gebied. Ervaring in de advocatuur of binnen de gemeentelijke of provinciale overheid is een plus. Mail of stuur je sollicitatie voorstellen van toe naar Yacht Legal, t.a.v. Adriaan Nieuwenhuijsen, Mailbus 79, 3525 LG Utrecht, adriaan.nieuwenhuijsen@yachtgroup.com. Bel voor meer informatie Adriaan Nieuwenhuijsen (06) 233 7372 / 06 224 69425 of klik op winnaar@yachtgroup.com.

Wij bieden uitstekende primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Daarnaast kun je je binnen Yacht verder ontwikkelen in een stimulerende en uitdagende cultuur.

Professionals werken beter met Yacht Legal.

YACHT

DE BLA

‘Mijn vrouw en kinderen begrijpen het wel, maar dat wil niet zeggen dat ze er altijd gelukkig mee zijn’

Het adagium *Virtus nobilitat* is vervangen door een nieuw devies: *vrije tijd adelt!* Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goosens
freelance journalist

Mr. Hans Anker (49) is partner bij Anker en Anker Advocaten in Leeuwarden. Hij is getrouwd met administratief medewerkster Janke de Ruiter en woont in het Friese dorpje Akkrum. Samen hebben zij twee zonen: Johan (11) en Friso (6).

Dinsdagmiddag 14.00 uur, op kantoor in Leeuwarden, waar Anker liever dan thuis

wordt geïnterviewd: ‘Omdat ik in de avonduren zo vaak op pad ben probeer ik dat wat ik overdag kan doen niet uit te stellen tot een avond waarop ik thuis kan zijn. Vooral sinds de kinderen geboren zijn zou ik vaker thuis willen zijn, maar ik de praktijk lukt dat nog te weinig. Naast de ongeveer 60 uur per week die ik aan mijn werk besteed ben ik geregeld drie avonden weg, soms tot na middernacht. Eigenlijk vind ik dat wel veel. Ik moet beter leren “nee” te zeggen want ik ben nog wel te porren voor nieuwe activiteiten waar ik eigenlijk geen tijd meer voor heb.’

Toen ik in 1979 advocaat werd heb ik mijzelf ten doel gesteld me te specialiseren in het strafrecht en een eigen kantoor te beginnen. Mijn eenzige tweelingbroer Wim en ik hebben jarenlang veel tijd en energie gestopt in de opbouw van onze praktijk. Het is bikkelhard werken voordat je naam maakt en een plaatsje verovert in de wereld van de strafpleiters. Maar ik heb het met veel liefde en toewijding gedaan en ik zou het zo weer overdoen. De ambitie om de beste strafpleiter van Nederland te worden heb ik nooit gehad, maar ik ben wel zeer tevreden met wat wij hebben bereikt. Ik ga met plezier naar kantoor, waar ik met goede medewerkers en in een prettige sfeer het vak van mijn dromen kan uitoefenen. Geld, status of materiële zaken hebben mij nooit geboeid, het is het strafrecht wat ik altijd fascinerend heb gevonden. Al tijdens mijn studie ging ik geregeld met gedetineerden praten. Mijn voorliefde voor het strafrecht vloeit voort uit een behoefte om te strijden vanuit de positie van de underdog. Of je nu een junk bent of de directeur van een multinational, als verdachte sta je toch maar alleen achter dat

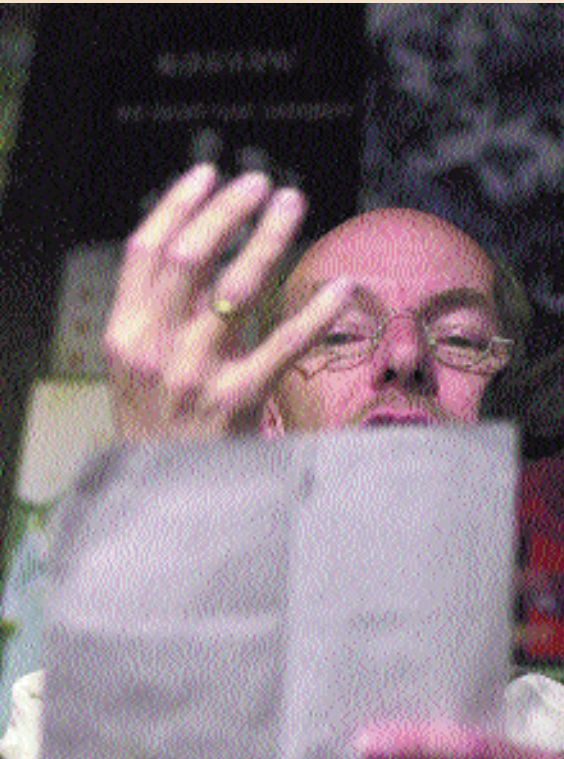
Foto's: Fotoburo Het Hoge Noorden / Jacob van Essen

hekke tegenover vijf onbekenden in toga. Naast die verdachte en tegenover het OM en de rechters wil ik staan, vechtend voor de belangen van mijn cliënt. Na 23 jaar ben ik nog steeds even bevroegen en kan ik me nog altijd opwinden over de gang van zaken in het strafproces. Dat is de reden waarom ik dit vak nog jarenlang zou willen uitoefenen, zelfs al vind ik het – vooral in combinatie met het gezinsleven – soms best zwaar.

Dat we vanuit een uithoek in Nederland opereren heeft op de toevoer van nieuwe zaken nooit nadelig gewerkt. Max Moszovicz heeft immers ook vanuit een uithoek in Zuid-Limburg naam kunnen maken. Maar veel reizen is dan wel de consequentie. Als mijn cliënt in Middelburg vastzit zit ik uren in de auto, en een paar

INSAN S

dagen later bij de voorpleiding weer. Het bestaan van een strafrechtadvocaat is in dat opzicht heftiger dan dat van een civilist. Om de haverklap moet ik in de auto springen. Om de reistijd efficiënt te benutten hebben wij twee chauffeurs en een bedrijfsauto. Dat klinkt heel lux, maar zo zie ik het niet. Zeker nu mijn gezondheid de laatste jaren te wensen overlaat, vind ik het een geruststellende gedachte om na een zitting niet zelf achter het stuur te hoeven kruipen. Maar de files en het te laat thuiskomen zijn daarmee niet opgelost. Zittingen lopen vaak uit, soms zit ik uren te wachten en ook het verkeer valt niet te plannen. Dat ik afspraken thuis geregeld niet kan nakomen spreekt voor zich. Een ouderavond mis ik wel eens. Mijn vrouw en kinderen begrijpen het wel, maar dat wil niet zeggen dat ze er altijd gelukkig mee zijn.

Als ik niet werk zet ik mij vol overgave in voor het prachtige dorpje waar ik al 45 jaar woon: Akkrum. Mijn vader is hier 23 jaar lang burgemeester geweest, nadat hij 11 jaar burgemeester was op mijn geboorte-eiland Schiermonnikoog. Toen ik vier was moesten mijn oudere broer en zus naar de middelbare school en verhuisde het gezin naar de wal. Als dorpe-ling ben ik zeer gehecht aan het kleinschalige en persoonlijke, in een stad zou ik nooit gaan wonen. Hier in Akkrum ken ik bijna alle families, waarvoor ook mijn moeder zich in het verleden via liefdadigheidsinstanties heeft ingezet. Betrokkenheid bij het dorp en de medemens heb ik dus van thuis meegekregen. Ik ben lid van de Frysk Nationale Partij, een provinciale organisatie die opkomt voor de kleine Friese dorpen en de Friese taal propageert. Al 25 jaar ben ik voorzitter van de Stichting Akkrum/Nes Centraal, waar ik mij bezighoud met het organiseren en becommentariëren van de culturele en feestelijke activiteiten in en rondom Akkrum. Binnenkort presenteer ik bijvoorbeeld het Frysk Kampioenschap Slingeraap, een prachtig evenement. Ook treed ik op met mijn broer in cafés en herbergen waar wij levensliederen en smartlappen zingen. Onder begeleiding van een accordeonist en gitarist zingen we liedjes als *Huilen is voor jou te laat* en *Ik verscheurde je foto*. Maar ook bijvoorbeeld *Moeders brief*, over een gedetineerde die een brief krijgt van zijn moeder. We zijn geen geschoolde zangers, maar ook de lezingen die Wim en ik verzorgen over de rol van de advocaat in het strafproces sluiten we vaak af met gezang. Die lezingen doen we al sinds 1981, een avondvullend programma voor clubs en verenigingen. Maar ook hier ben ik op de rem gaan staan, elke week doe ik niet meer. De jaren 2002 en 2003 zijn al vol-

geboekt, op de wachtlijst staan zo'n 250 aanvragen.

Wim speelt een belangrijke rol in mijn leven. Vroeger was zijn aanwezigheid op kantoor ook van invloed op de werkdruk, want als hij er niet was zeiden cliënten heel gemakkelijk: "Geef me dan die andere Anker maar even." Alsof we inwisselbaar zijn omdat we er hetzelfde uitzien! In mijn enthousiasme nam ik de zaak over, maar dat zou ik nu niet meer doen. Omdat we zoveel samen doen, ook na kantooortijd, zou je verwachten dat onze balans tussen werk en privé-leven er ongeveer hetzelfde uitziet. Ik ga bijvoorbeeld al 42 jaar met mijn gezin op vakantie naar hetzelfde dorpje in Limburg, waar maar 400 mensen wonen. Mijn broer en zijn gezin ontmoeten we daar dan ook altijd. Maar omdat de taakverdeling op kantoor inmiddels is veranderd zie ik verschillen ontstaan in de rest van ons leven. Ik doe meer aan de kantoororganisatie en Wim doet vaker zaken buiten de deur. Hij heeft het drukker dan ik, maar heeft er minder last van. Ik ben niet – zoals Wim tien jaar geleden – overspannen geraakt, maar ik heb wel structureel het gevoel dat ik te veel werk. Daar probeer ik wat aan te doen door minder zaken aan te nemen, maar ook die kunnen voor veel onrust zorgen als ze toevalig allemaal in dezelfde maand worden aangebracht. Het valt mij dus niet mee meer grip te krijgen op de planning en daar kan ik wel eens van balen. Ik ben me er steeds meer van bewust dat ik vaker thuis zou willen zijn en daarom overweeg ik een halve dag thuis te werken of vrij te nemen. Want alhoewel ik dolgraag zou willen, is het niet reëel te denken dat ik dit nog eens 23 jaar volhou.' ■

Meer recidivisten ondanks zwaardere straffen in de Verenigde Staten

Zwaardere straffen, en de bouw van duizenden nieuwe gevangenissen, hebben in de Verenigde Staten niet geleid tot een vermindering van het percentage recidivisten, eerder misschien in een toename. Van alle misdadigers die in 1994 hun straf hadden uitgezeten, was gemiddeld 67 procent binnen drie jaar voor een vergrijp gearresteerd. Voor ex-gevangenen die tien jaar ervoor vrijkwamen, was dat percentage nog 62.

Dat blijkt uit een groot onderzoek uitgevoerd door het Amerikaanse ministerie van Justitie. De onderzoekers volgden 272.000 ex-gedetineerden uit gevangenissen verspreid over vijftien Amerikaanse staten. De oorzaak voor de groei van het aantal recidivisten, menen sommige criminologen, is de bijna volledige afschaffing van pogingen om ex-gevangenen op hun terugkeer in de samenleving voor te bereiden. Naar schatting niet meer dan één op de zeven gedetineerden in de Verenigde Staten neemt deel aan afkick- of reclasseringsprogramma's.

'De belangrijkste conclusie,' meent de aan de Universiteit van Californië werkende criminologe Joan Petersilia, 'is dat het experiment om grote aantallen gevangenissen te bouwen om misdadigers af te schrikken niet heeft gewerkt.' Tussen 1983 en 1994 verdubbelde het aantal Amerikaanse gevangenissen; ten opzichte van 25 jaar geleden zitten nu vier keer zo veel mensen achter de tralies.

Het begin juni bekendgemaakte rapport, het grootste onderzoek naar recidive in meer dan tien jaar, vond tal van factoren die eraan bij lijken te

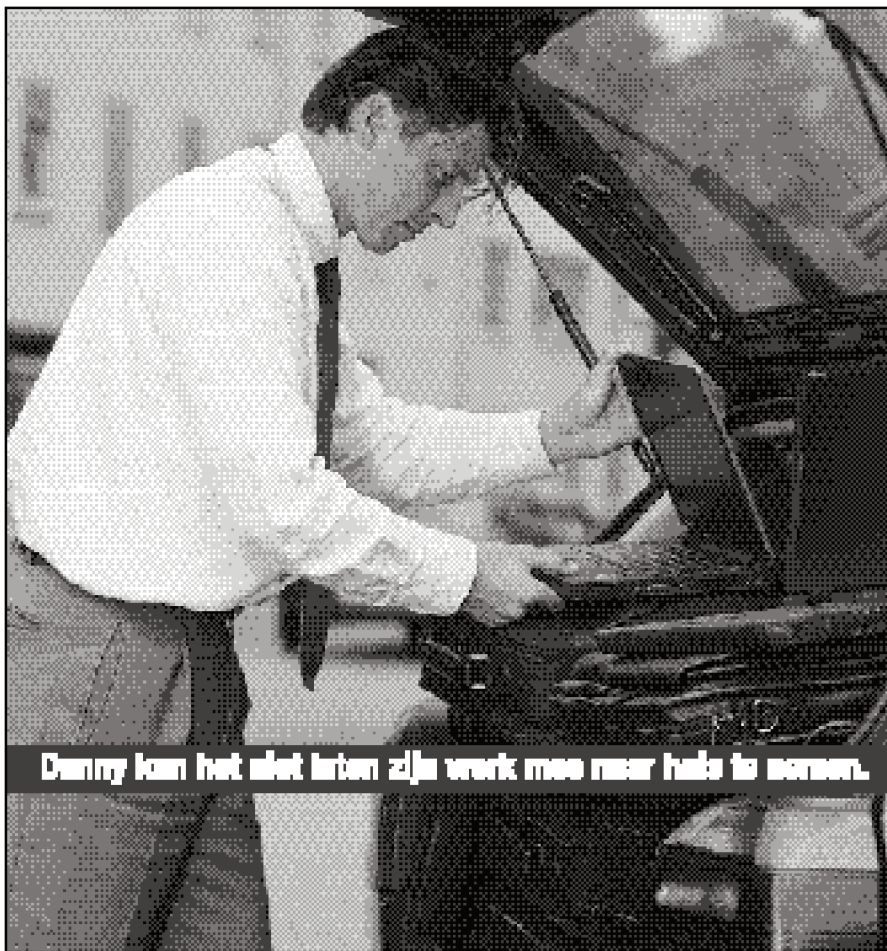
dragen dat ex-gedetineerden opnieuw in misdaad vervallen. De kans om opnieuw te worden gearresteerd is in het eerste jaar vier keer zo groot als in de twee erop volgende jaren, zo tonen de cijfers aan – een bewijs dat de eerste maanden na de vrijlating voor ex-gevangenen kritiek zijn.

Of een gestrafte opnieuw in zijn fouten zal vervallen, blijkt het best te kunnen worden voorspeld door te kijken naar het aantal keren dat hij in zijn leven is aangehouden. Een kerfstok met één arrestatie geeft na drie jaar een kans van 40 procent om opnieuw door de politie in de kraag te worden gegrepen; van degenen met meer dan 15 arrestaties op hun naam was na drie jaar 82 procent opnieuw ingesloten. Roofovervallers en inbrekers, aldus het rapport, belandden vaker weer achter de tralies dan moordenaars of verkrachters (70-74 procent versus 41-46 procent).

Volgens criminologe Petersilia zijn de conclusies des te schrijnender omdat het percentage recidivisten sinds de jaren zestig eigenlijk voortdurend gelijk is gebleven, afgezien dan van de lagere cijfers in 1983. Over die periode, stelt Petersilia vast, heeft de benadering van vrijheidsstraffen dramatische veranderingen ondergaan. Waar de gevangenis ooit werd gezien als een mogelijkheid de crimineel her op te voeden, worden strenge straffen inmiddels vooral beschouwd als middel om potentiële misdadigers af te schrikken. Maar die radicale verandering, aldus de criminologe, lijkt op de misdadigers zelf geen effect te hebben gehad.

(Peter Vermij)

(advertentie)

Ommy kan het niet laten zijn werk meer naar huis te nemen.

Fraude. Het is overal. Maar ook Ommy. Een veelvoorkomend type. Overal is het en nimmer. Hoeveel de komende voornameverandering het versmoelt door rijen die hij afschiet wat late af persoonlijk. Deelbaar gewekt is hij de verloop van zijn legende.

Fraude? Schelke & Partners zoekt de laatste stem boven. Of helpt u het versieren. Gewoone zaken als verzoeken van in- of externe dienst, opleiding, bedrijfsplanning, productvervalsing, bedrading, afpersing, dubieuze schadelijke en onrechtvaardig schadeverzoeken. Ook u kunt er zeker mee te reken krijgen. Maar ook voor screenings en security-audit is het goed het zaken voor het onzeker te nemen. Schelke & Partners. discreet. Doortastend. Door de wet gevormd.

Schelke & Partners bv

kantoor voor ondernemers en -partners

NIET DE NIEUW OP DE FEITEN

info@schelke.nl T 070 622 11 44 www.schelke.com

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Zijn cliënt, type opgeschoten puber, zat onderuitgezakt en met een gezicht als een oorwurm in de wachtruimte. Hij werd geflankeerd door zijn beide ouders die zich zichtbaar ergerden aan de onverschilligheid die hun zoon uitstraalde. Zijn lange lummelbenen die zowat de helft van het vloeroppervlakte van de wachtruimte bestreken, staken in platte schoenen en ofschoon het de nacht ervoor had gevoren had zoonlief geen sokken aan zijn voeten. Ook een jas vond hij kennelijk overdreven; een trui met daarop een doorgestikte bodywarmer was al wat hij droeg.

Hij werd ervan verdacht een autosleutel en, enige dagen later, de bijpassende auto van iemand bij hem in de buurt te hebben willen stelen. Volgens zijn cliënt betrof het een uit de hand gelopen *practical joke* en had hij, samen met een klasgenoot na een eind-examenfeestje dat ook al uit de hand was gelopen, bij wijze van grap de auto op de oprit van het slachtoffer willen keren. De gedachte aan het smoelwerk van de buurman die 's anderendaags verbaasd naar zijn automobiel zou kijken had hem 'dolkomisch' geleken. Het plan was al onzinnig, maar in de uitvoering ook nog eens mislukt. De auto was namelijk op het stuurslot gevallen en langzaam achteruit gereden, waarna cliënt niet anders had kunnen doen dan diezelfde lange benen te nemen. Buurtbewoners hadden hem echter herkend...

X had wel aardigheid gehad in het geval en was er in de bieb eens goed voor gaan zitten. Met een aantal gunstige arresten op zak dacht hij wel een vrijspraak te kunnen bepleiten.

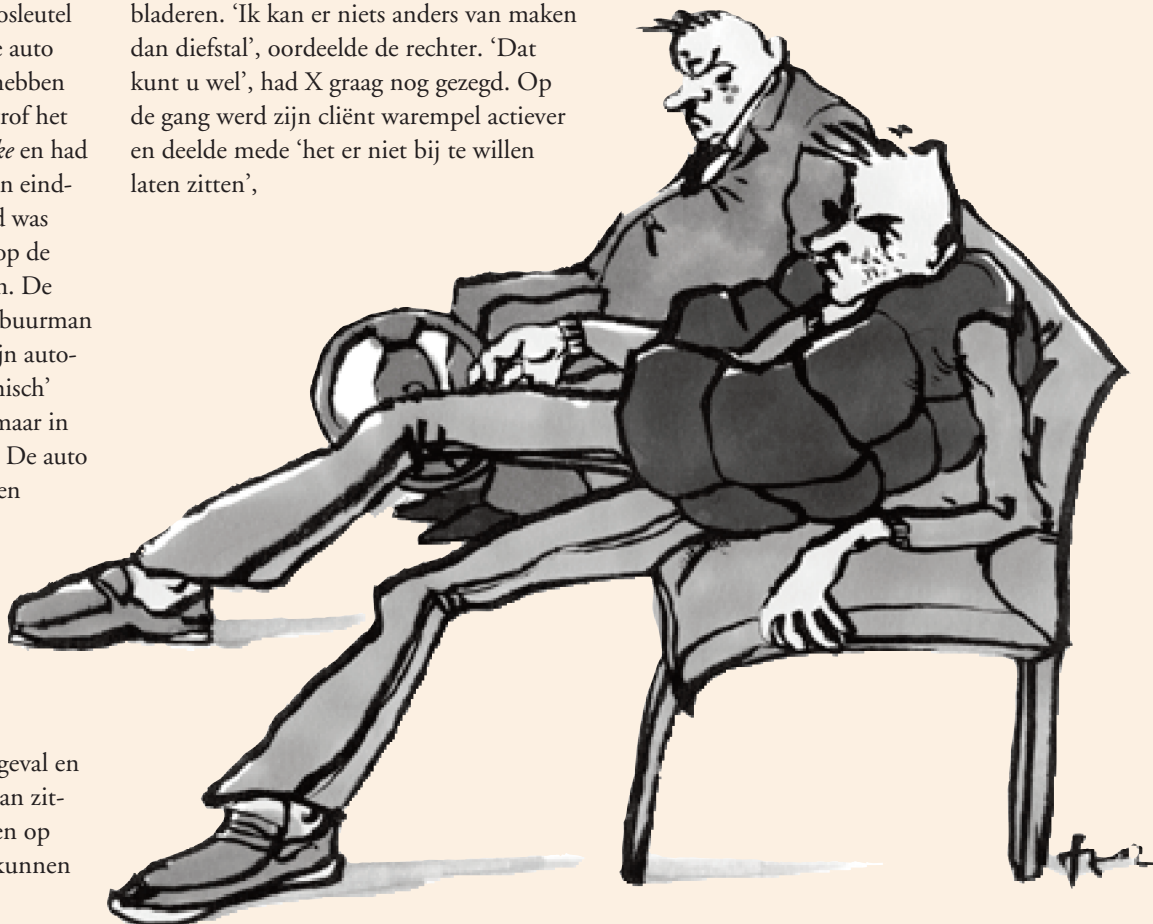
Hij instrueerde zijn cliënt nog even om zo aanstonds zijn binnensmonds gemompel te vervangen door een welluidend en duidelijk gearticuleerd stemgeluid, maar dat was aan dovemansoren gericht. Ook in de rechtszaal was de lichaamshouding welhaast *contempt of court* te noemen.

Cliënt bleef bij zijn verklaring. De politierechter kon de humor van de zaak niet inzien en gaf aan dat hij geen snars geloofde van het verhaal van cliënt.

Terwijl X met de moed der wanhoop pleitte zag hij de politierechter in de rode Kluwer bladeren. 'Ik kan er niets anders van maken dan diefstal', oordeelde de rechter. 'Dat kunt u wel', had X graag nog gezegd. Op de gang werd zijn cliënt warempel actiever en deelde mede 'het er niet bij te willen laten zitten',

zulks tegen de zin van de ouders die hun zoon graag de opgelegde taakstraf hadden willen laten uitvoeren. Enfin, zijn cliënt was meerderjarig en besliste zelf en aldus toog X met in zijn kielzog zoon en ouders naar de griffie.

Buiten nam vader hem nog even apart. 'U hebt zelf ook kinderen he?' En, na het bevestigend knikje van zijn kant: 'Dan zult u wel begrijpen dat wij liever hadden dat het hierbij was gebleven'. ■

VAN DE ORDE

Orde-nieuws

Nieuwe medewerker bij de Orde

Op 1 mei 2002 is drs. mr. Wouter G. Munnik in dienst getreden als stafmedewerker bij het Bureau van de Orde. Hij studeerde aan de Rijksuniversiteit Leiden af in de Duitse taal- en letterkunde en heeft recentelijk de rechtenstudie voltooid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor hij bij de Orde in dienst trad was hij drie jaar werkzaam in de ICT-branche. Drs. mr. Munnik zal zich binnen de afdeling Rechtspraak en Communicatie in het bijzonder richten op de coördinatie van de helpdesk en het beheer van de Orde-databanken. Hij volgt in die hoedanigheid mr. Peter-Paul M. Vester op, die op 1 augustus aanstaande de Orde verlaat.

Het e-mailadres van dhr. Munnik luidt: w.munnik@advocatenorde.nl

Syrische advocaat wederom gevangengezet

De Syrische advocaat Riad al-Turk zat van 1980 tot 1998 gevangen vanwege zijn oppositionele activiteiten tegen de regering. Amnesty International voerde wereldwijd campagne voor zijn vrijlating. Zonder dagvaarding en zonder proces verbleef Riad al-Turk in verschillende gevangenissen waar hij een groot deel incommunicado werd gehouden. Toen hij in 1998 als gevolg van een amnestieregeling werd vrijgelaten was de gezondheid van de toen 67-jarige advocaat zeer verzwakt. Riad al-Turk bleef echter oppositie voeren en werd op 1 september 2001 weer gearresteerd. Hij zit sindsdien gevangen. Het is ook deze keer weer onbekend wat de aanklacht is en Riad al-Turk heeft zijn detentie aangevochten bij de Supreme State Military Court in Damascus waar hij in april van dit jaar moest verschijnen. Amnesty International voert wederom campagne voor zijn vrijlating. Stichting Advocaten voor Advocaten steunt de actie en roept Nederlandse advocaten op te protesteren bij de Syrische autoriteiten.

Syrië bevindt zich sinds 1963 officieel in noodtoestand. Hoewel de Syrische overheid zich in haar wetgeving verplicht tot het naleven van mensenrechtenstandaarden onder andere met betrekking tot een eerlijk proces, komt er van de naleving van deze verplichting in de praktijk weinig tot niets terecht. In het land is speciale wetgeving met het oog op de noodtoestand van kracht. Deze wetgeving verleent ruime bevoegdheden aan zogenaamde veiligheidsdiensten, die zonder rechterlijke controle opereren.

Hoewel er in de laatste jaren in Syrië een zekere verbetering in de mensenrechtensituatie is waar te nemen, blijven grove schendingen

aan de orde van de dag. Amnesty noemt 'verdwijningen' van politieke opposenten, die zeer waarschijnlijk in het geheim geëxecuteerd zijn, maar waarover de Syrische autoriteiten in alle talen zwijgen. Verder is er sprake van mishandeling en marteling van gevangenen, worden er lange gevangenisstraffen opgelegd zonder voorafgaande dagvaarding en zelfs zonder proces. Politieke gevangenen worden niet direct vrijgelaten nadat ze hun lange straffen hebben uitgezeten en familie en vrienden weten vaak niet wat er met hun dierbaren gebeurt. Tot nog toe hebben de Syrische autoriteiten niets ondernomen om een eind te maken aan deze wantoestanden.

Al-Turk is het hoofd van het niet-erkende politieke bureau van de communistische partij. Verder is hij een vooraanstaand lid van de Nationale Democratische Alliantie, een coalitie van Syrische oppositiepartijen. Hij is inmiddels uitgegroeid tot een van de meest prominente oppositieleiders in Syrië.

Riad heeft in 1999 een zware hartoperatie ondergaan en lijdt aan diabetes en hoge bloeddruk. Het is niet waarschijnlijk dat zijn gezondheid er tijdens zijn detentie beter op geworden is, temeer omdat Riad geen contact mocht hebben met zijn advocaat. Amnesty International voert actie voor Riad al-Turk en dringt er bij de Syrische autoriteiten op aan Riad te voorzien van de nodige medische verzorging en hem onmiddellijk en onvoorwaardelijk in vrijheid te stellen omdat hij een gewetensgevangene is. U kunt de actie van Amnesty International steunen door brieven van die strekking (in het Arabisch, Engels, of Nederlands) te sturen naar de president van Syrië, het Ministerie van Justitie en/of de Minister van Binnenlandse Zaken. De adressen zijn:

His Excellency
President Bashar al-Assad
Presidential Palace
Damascus, Syrian Arab Republic

His Excellency
Nabil al - Khatib
Ministry of Justice
Al-Nasr Street
Damascus, Syrian Arab Republic
E-mail: moj@net.sy

His Excellency
Maj-Gen Ali Hammud
Minister of the Interior
Ministry of the Interior
Merjeh Circle
Damascus
Syrian Arab Republic

Voor meer informatie over de
Stichting Advocaten voor Advocaten
kunt u contact opnemen met de
secretaris Mr. Mirjam Siesling, p/a
Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht,
tel.: 030 - 253 74 27,
fax: 030 - 253 70 28,
M.Siesling@law.uu.nl.

Orde-nieuws

Internationaal pleitconours

Op 26 januari 2003 zal in het Herdenkingsmuseum van Caen (Frankrijk) het 14^e internationale pleitconours voor de Rechten van de Mens plaatsvinden. Deelname staat open aan alle advocaten ter wereld. Hun pleidooi moet een reëel geval van inbreuk op de mensenrechten van een individu betreffen. Het beste pleidooi zal worden beloond met een geldprijs van 7.600 euro.

Potentiële kandidaten hebben de gelegenheid tussen 6 juni en 4 november 2002 hun pleidooi in te dienen. Op basis daarvan heeft een selectie van de tien beste kandidaten plaats, die de gelegenheid krijgen op zondag 26 januari 2003 te pleiten.

De pleitnota (bij voorkeur in het Frans) mag niet meer dan tien pagina's beslaan plus een uittreksel van één pagina. Inzendingen kunnen per e-mail worden gezonden naar vdurel@memorial-caen.fr. Nadere informatie vindt u op www.memorial-caen.fr (de Franstalige versie).

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Berrueto, mw. mr. M., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Boer, mw. mr. M.J. de, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Bogaart, mr. E.M.J. van den, Weerdjesstraat 70 (6811 JE) postbus 9218 (6800 HX) Arnhem, tel. 026-3513232, fax 026-3516504, e-mail mail@dekempenaar.nl

Bosch, mw. mr. S.C., Bernhardlaan 12 (9285 TT) postbus 37 (9285 ZV) Buitenpost, tel. 0512-515999, fax 0512-542363, e-mail s.c.bosch@advocaten.mbd.nl

Bosscher, mw. mr. D.M., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Bosvelt, mw. mr. J.C.D., Muziekplein 8-10 (2992 GH) postbus 265 (2990 AG) Barendrecht, tel. 0180-692323, fax 0180-690525, e-mail bosvelt.dwa@hetnet.nl

Bouwens, mr. H.J.W., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Dam, mr. B. van, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Eck, mw. mr. W.J. van, Sickeszplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777111, fax 026-3777222, e-mail wveck@hekkelman.nl

Ettema, mr. drs. J.C.A., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Even, mw. mr. S.C. van, Beilerstraat 41 (9401 PC) postbus 300 (9400 AH) Assen, tel. 0592-316855, fax 0592-317741

Eversdijk, mr. E.P.W., Locatellikade 1 (1076 AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 020-3052050, e-mail law@kupwiel.nl

Fauzi, mw. mr. H., Londen 2 (2993 LA) postbus 71 (2990 AB) Barendrecht, tel. 0180-611188, fax 0180-619150, e-mail vermaat@vermaatadvocaten.nl

Gall, mw. mr. V.C., Van Harenspad 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommerholt.nl

Gerson, mw. mr. M.S., Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060700, fax 020-2060750, e-mail info@devos.nl

Guljt, mw. mr. J.J., Henry Dunantlaan 1 (2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 0180-642001, e-mail b@borsboomhamm.nl

Heer, mw. mr. G.C. de, Strawinskykylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl

Hendrikse, mw. mr. M.C., De Lairessestraat 158 (1075 HM) Amsterdam, tel. 020-4700177, fax 020-6710974, e-mail info@vantill.nl

Hogewind, mr. R., Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail law@lexence.nl

Hoogma, mr. E.W.F.M., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Huith, mr. C.A., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail chuih@plp.nl

Hulshof, mr. R.H., Hoogveen 9 (9501 XK) postbus 288 (9500 AG) Stadskanaal, tel. 0599-650853, fax 0599-650953, e-mail info@klopstra.nl

Hulst, mw. mr. M.M.J. van, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Jurians, mr. J.R., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303201, fax 079-3303760, e-mail jjv@srk.nl

Kaden, mw. mr. M.C. van der, Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail mc.van.der.kaden@kkadv.nl

Kerkvliet, mr. F.E., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Koops, mw. mr. H.C., Strawinskykylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-5833067

Koppens, mw. mr. M.A., Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529570, fax 070-3543813, e-mail ekoppens@houthoff.nl

Kraak, mr. D.P., Bos en Lommerplantsoen 1 (1055 AA) Amsterdam, tel. 020-5832401, fax 020-5833067

Lanslots, mw. mr. P., Delpratsingel 24/25 (4811 AP) postbus 7453 (4800 GL) Breda, tel. 076-5204044, fax 076-5200340, e-mail info@buntsma.nl

Lorié, mr. E.J.M., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Maagdenberg, mr. D.W.F. van den, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Meer, mr. A.J.M. van, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Meusen, mr. F., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Melchers, mr. T.G.J.M., Strawinskykylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313306, fax 020-4313120, e-mail thedoor.melchers@bdn.nl

Mes, mr. A.R., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303167, fax 079-3303960, e-mail ame@srk.nl

Mulderij, mr. B.A., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Peper, mw. mr. C.C.M., Egbert Gorterstraat 14 (7607 GB) postbus 251 (7600 AG) Almelo, tel. 0546-812528, fax 0546-819469, e-mail tencate-advocaten@introweb.nl

Peters, mw. mr. A.E., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Plas, mr. H.P., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804200, fax 053-4804299, e-mail info@kienhuishoving.nl

Roeloff, mr. J., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303173, fax 079-3303910

Roos, mr. G.M.P., Westblaak 180 (3012 KN) postbus 25021 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-2249224, fax 010-4143644, e-mail rotterdam@akdprinsen.nl

VAN DE ORDE

Saya, mw. mr. S., Buitenruststraat 14 (4337 EH) postbus 616 (4330 AP) Middelburg, tel. 0118-623655, fax 0118-625179, e-mail boogaardadv@zeelandnet.nl

Schaap, mr. P.J., Terborchstraat 12 (8011 GG) Zwolle, tel. 038-4235414, fax 038-4234784

Schee, mw. mr. D.B. van der, Keizerstraat 19 (7411 HD) postbus 454 (7400 AL) Deventer, tel. 0570-613015, fax 0570-618761, e-mail schoemaker@balie-net.nl

Scheer, mr. L.G. van der, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303184, fax 079-3427990, e-mail lsc@srk.nl

Scheffer, mw. mr. C.J.M., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Schmidt, mr. P.A., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Thewessen, mw. mr. I.M.N., Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail imn.thewessen@kkadv.nl

Timmermans, mr. D.C.E., Ungerplein 2 (3033 BR) Rotterdam, tel. 010-2418282, fax 010-2418283, e-mail info@vanmeurs-advocaten.nl

Tonckens, mw. mr. W.A., Van Baerlestraat 144 (1071 BE) Amsterdam, tel. 020-3052030, fax 020-3052031, e-mail wt@vlaskampvanloo.nl

Velde, mr. S.J. van der, Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail law@lexence.nl

Verjans, mr. R.L.S., De Lairessestraat 133 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Verweij, mw. mr. A.J., Verkeersweg 77 (3842 LE) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail angeliqueverweij@wovadvocaten.com

Visschers, mr. R.D.J., IJsselkade 7 (7201 HB) postbus 4044 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-515074, fax 0575-513165, e-mail visschers@eldersadvocaten.nl

Vos, mr. H.W.M., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865

Waard-de Graaf, mw. mr. H. de, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Weegh, mw. mr. T.J.E. op de, Plein 18-20 (1354 LJ) Almere-Haven, tel. 036-5470943, fax 036-5470946, e-mail inez.rooij@wxs.nl

Zuidhoek, mw. mr. I.M., Oosterhoutstraat 7 (9401 NA) postbus 705 (9400 AS) Assen, tel. 0592-317676, fax 0592-317148, e-mail dsw.adv@wxs.nl

Zwaan, mw. mr. E.L. de, Blaak 34 (3011 TA) postbus 2066 (3000 CB) Rotterdam, tel. 010-2406610, fax 010-4048711, e-mail eldezwaan@dbbw.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Baal, mr. J. van (Amsterdam) 01-01-2002

Boekhorst, mr. C.M. (Londen-Groot Brittannië) 09-10-2000

Casteren, mr. W.N.J. van (Den Haag) 04-06-2002

Engelen, mw. mr. A.M. (Tilburg) 06-03-2002

Hart, mw. mr. E.G. (Amsterdam) 01-01-2002

Hek, mr. H. de (Kampen) 02-04-2002

Jonker, mr. J.W. (Amsterdam) 20-02-2002

Kessen, mw. mr. S.C.L.M. (Rotterdam) 01-05-2002

Kleijer, mw. mr. C.J. (Amsterdam) 01-02-2002

Kroon, mr. J.G. (Den Bosch) 28-05-2002

Middelkoop, mw. mr. L. van (Amsterdam) 28-01-2002

Olthoff, mw. mr. K.L. (Weesp) 30-11-2001

Uum, mw. mr. M.A.M. (Maastricht) 01-02-2002

Werf, mr. P.E. van der (Bergum) 01-04-2002

Wit, mw. mr. R.A. de (Amsterdam) 31-01-2002

Woestenank, mw. mr. E.J. (Nijmegen) 01-05-2002

Wolf, mw. mr. J.A. de (Amsterdam) 04-01-2002

Zwieten, mr. L.J.A. van (Amsterdam) 01-03-2002

OVERLEDEN

Blom, mr. J. (Amsterdam) 01-02-2002

Tames, mw. mr. Y.G.M. (Amsterdam) 18-05-2001

Schlürmann, mr. J.L. (Rotterdam) 24-05-2002

KANTOORVERPLAATSING

Amelsvoort, mr. C.A.W. van (Weert): Eindhoveneweg 128 (5582 HW) postbus 193 (5580 AD) Waalre, tel. 040-2215015, fax 040-2212135

Bassyouni, mw. mr. B. (Rotterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285486, fax 070-3245979, e-mail bbassyouni@dbbw.nl

Bisschops, mw. mr. Y.J.H.B. (Berkel-Enschot): N.S. Plein 17 (5014 DA) postbus 9150 (5000 HD) Tilburg, tel. 013-5366555, fax 013-5368420, e-mail info@kzadvocaten.nl

Boonstra, mw. mr. N.N. (Den Haag): Nipkowsing 17 (8501 XH) postbus 120 (8500 AC) Joure, tel. 0513-415655, fax 0513-415696

Borba Lefèvre, mw. mr. C. (Rotterdam): Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700

Bos-Veteman, mw. mr. E.S.L. (Nieuwegein): Lange Nieuwstraat 3 (3512 PA) Utrecht, tel. 030-2302050, fax 030-2334414

Brugge, mr. R.N. (Budel): Keppelseweg 1-3 (7001 CE) postbus 348 (7000 AH) Doetinchem, tel. 0314-372311, fax 0314-332147, e-mail brugge@ipr.nl

Corstens, mr. G.W.H. (Brussel-België): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail maildhg@dbbw.nl

Dekker, mw. mr. P.B.J. (Berkel-Enschot): N.S. Plein 17 (5014 DA) postbus 9150 (5000 HD) Tilburg, tel. 013-5366555, fax 013-5368420, e-mail info@kzadvocaten.nl

Derckx, mr. T.H.C.M.: Hoofdstraat 19 (5961 EX) postbus 6104 (5960 AC) Horst, tel. 077-3988182, fax 077-3988191, e-mail advocaten@tilman.nl

Dionisius, mr. E.J.C.B.: Chassésingel 3 (4811 HA) postbus 1869 (4801 BW) Breda, tel. 076-5310393, fax 076-5310394, e-mail info@raetsluy.nl

Gelderen, mr. E.J.C. van (Amsterdam): Lucasbolwerk 6 (3512 EG) postbus 815 (3500 AV) Utrecht, tel. 030-2303010, fax 030-2203011

Goossen, mw. mr. R.B. (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425379, fax 010-2425358, e-mail goossen.rosemarijn@kpmg.nl

Grondman, mw. mr. M.M.: Amsteldijk 166 (1079 LH) postbus 75199 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail amsterdam@van-mens-wisselink.nl

Heckman, mw. mr. S.A.: Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Heerd, mr. B.J.Th. ter (Rotterdam): Nieuwe Plein 1b (6811 KN) postbus 5465 (6802 EL) Arnhem, tel. 026-3774813, fax 026-3774830, e-mail bart.jan.ter.heerd@arnhem.nl

Heiden, mw. mr. S.A. van der (Nijmegen): Postbus 195 (6700 AD) Wageningen, fax 0317-424512

Helmantel, mr. E.R.J. (Zeewolde): Morinel 33 (8251 HT) postbus 155 (8250 AD) Dronten, tel. 0321-315554, fax 0321-314311, e-mail e.helmantel@web-advocaten.nl

Honée, mr. E.R. (Maassluis): G.J. v.d. Boogerdweg 11 (3232 EB) Brielle

Huith, mr. G.J. (Den Haag): Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Kleefman, mw. mr. T.G.: Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092777, fax 010-2092778, e-mail kleefman@gvh-advocaten.nl

Knoops, mr. G.G.J.: Apollolaan 58 (1077 BC) Amsterdam, tel. 020-4705151, fax 020-6750946, e-mail knoops@xs4all.nl

Knoops- Hamburger, mw. mr. C.J.: Apollolaan 58 (1077 BC) Amsterdam, tel. 020-4705151, fax 020-6750946, e-mail knoops@xs4all.nl

Kroon, mw. mr. M.H.: Willemstraat 15 (5611 HB) postbus 308 (5600 AH) Eindhoven, tel. 040-2448519, fax 040-2443943, e-mail adv.willemstraat@iae.nl

Lampe, mw. mr. J.I. (Arnhem): Aagje Dekenlaan 54 (8023 BZ) postbus 574 (8000 AN) Zwolle, tel. 038-4556055, fax 038-4556060

Leeuwenberg, mw. mr. E.W.M. (Den Haag): Vosselmanstraat 260 (7311 CL) postbus 19100 (7301 GC) Apeldoorn, tel. 055-5271271, fax 055-5271430

Leij, mr. K. van der (Haarlem): Dokweg 31b (1976 CA) postbus 8 (1970 AA) IJmuiden, tel. 0255-525474, fax 0255-527274

Leyten- Smits, mw. mr. I.H.M. (Lelystad): De Rede 78 (8251 EX) Dronten, tel. 0321-337325, fax 0321-337383, e-mail fam.leyten@wxs.nl

Limburg, mr. R.W. (Amsterdam): Dorpsstraat 51b (1861 KV) postbus 190 (1860 AD) Bergen, tel. 072-5817713, fax 0172-5899478

Manse, mw. mr. N.M. (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425363, fax 010-2425358, e-mail manse.nancy@kpmg.nl

Mens, mr. K.L.H. (Utrecht): Amsteldijk 166 (1079 LH) postbus 75199 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail vanmens@van-mens-wisselink.nl

Morée, mr. drs. ing. W.: Henry Dunantlaan 1 (2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 0180-642001

Namjesky, mr. R.S. (Apeldoorn): Van Harensplein 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommerholt.nl

Parrel, mr. G. (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425356, fax 010-2425358, e-mail parrel.gijs@kpmg.nl

Pool, mr. V.R.: Meent 94 (3011 JP) postbus 21390 (3001 AJ) Rotterdam, tel. 010-4137000, fax 010-4145719, e-mail info@vantraa.nl

Rikhye, mw. mr. L.G. (Oisterwijk): Prof. dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400

Rosina, mw. mr. Y.N. (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425387, fax 010-2425358, e-mail rosina.yvonne@kpmg.nl

Saey, mw. mr. I. (Barendrecht): Heiman Dullaertplein 3 (3024 CA) postbus 63047 (3002 JA) Rotterdam, tel. 010-4252521, fax 010-4252533, e-mail info@echtscheiding.net

Schippers, mr. P.A. (Leiden): Sophiastraat 28 (4811 EM) postbus 3404 (4800 DK) Breda, tel. 076-5136136, fax 076-5222552, e-mail schippers@rassers.nl

Selbach, mw. mr. S. (Venlo): Hondstraat 4 (6211 HX) postbus 11 (6200 AA) Maastricht, tel. 043-3257171, fax 043-3257100

Steenhoven, mr. A.H.M. van den: Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 070-3524492, e-mail a.h.m.vandensteehoven@salval.com

Steyger, mw. mr. E.: Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811, e-mail elies.steyger@two-birds.com

Storm, mw. mr. drs. A.Z. (Amstelveen): Muiderzand 19 (1274 TA) Huizen, tel. 035-5258158, fax 035-5234653, e-mail a.z.storm@tiscali.nl

Swinkels, mw. mr. A.H.P. (Roermond): Steenweg 22a (5707 CG) postbus 766 (5700 AT) Helmond, tel. 0492-536666, fax 0492-555600, e-mail info@vanstiphout-advocaten.nl

Teeuwissen, mw. mr. M.: Bezuidenhoutseweg 67 (2594 AC) postbus 20061 (2500 EB) Den Haag, tel. 070-3486226, fax 070-3484264, e-mail marije.teeuwissen@minbuza.nl

Waardenburg, mr. F. (Rotterdam):
Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL)
postbus 90851 (2509 LW) Den Haag,
tel. 070-3285670, fax 070-3285220,
e-mail maildhg@dbbw.nl

Wal, mw. mr. A.E. van der:
Dijsselhofplantsoen 14 (1077 BL)
postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam,
tel. 020-3051600, fax 020-3051699,
e-mail lisa.vanderwal@spigthoff.com

Wilke, mr. S.N. (Den Haag):
Hullenbergweg 300 (1101 BV)
postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O),
tel. 020-6561777, fax 020-6561700

Winter, mw. mr. E.M. de:
Delflandplein 24a (1062 HR) postbus 90196
(1006 BD) Amsterdam, tel. 020-6698909, fax
020-6696146

Zanten, mr. M.R. (Hilversum):
Zwaansvliet 20 (1081 AP) postbus 74773
(1070 BT) Amsterdam, tel. 020-3016301,
fax 020-3016333, e-mail m.vanzanten@cms-
derks.nl

Zwan, mr. R.M. van der: Stadhouderslaan 5
(2517 HV) postbus 17462 (2502 VL)
Den Haag, tel. 070-7890090,
fax 070-7890091, e-mail
vanderzwanadvocaten@planet.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Knoops & Partners Advocaten
(mrs. G.G.J. Knoops en C.J. Knoops-
Hamburger) Apollolaan 58 (1077 BC)
Amsterdam, tel. 020-4705151,
fax 020-6750946, e-mail knoops@xs4all.nl
Capra Juridisch Adviesbureau
(mrs. P.J. Schaap en M.P. de Boer)
Terborchstraat 12 (8011 GG) Zwolle,
tel. 038-4235414, fax 038-4234784

NAAMSWIJZIGING

Bouman & Van Oosterhout te Helmond
thans: **Bouman cs Advocaten**
Steins Bisschop Meijburg & Co N.V.
te Rotterdam thans: **KLegal Advocaten B.V.**
Steins Bisschop Meijburg & Co N.V.
te Amsterdam (Z-O) thans:
KLegal Advocaten B.V.

Kiela, mw. mr. R.E. te Deventer thans:
Verhagen-Kiela, mw. mr. R.E.

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Alderse Baas c.s. te Joure:
Postbus 120 (8500 AC) Joure
Becher & Van Driel advocaten
te Amstelveen: Rembrandtweg 665-1^e etage
(1181 GV) Amstelveen

Boender, mr. A.A.Th. te Den Haag:
Aronskelkweg 97 (2555 GD) Den Haag,
e-mail boender@globalks.nl

Bouman cs Advocaten te Helmond:
Noordende 28 (5701 SR) Helmond
Ekelmans & Meijer te Den Haag
(vestigingen aan de Mesdagstraat en
Benoordenhoutseweg vervallen):
Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) Postbus
93455 (2509 AL) Den Haag,
tel. 070-3746300, fax 070-3746333,
e-mail info@ekelmansenmeijer.nl

Hundscheid Vlecken & Sterk te Heerlen:
Vlotstraat 2-4 (6417 CB) Heerlen
Kennedy Van der Laan te Amsterdam:
Haarlemmerweg 333 (1051 LH)
postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam
Klijn Zegers & Van Osch te Tilburg:
e-mail info@kzadvocaten.nl

Advocatenkantoor Kraal te Amsterdam:
Anne Frankstraat 71 (1018 DM) Amsterdam
Landwell te Amsterdam: De Entree 201 (1101
HG) postbus 22740 (1100 DE) Amsterdam
(Z-O), tel. 020-5685685,
fax 020-5685681

Myjer, mw. mr. drs. E.M.H., te De Bilt: Korte
Dreef 9a (3971 EB) Driebergen,
tel. 0343-511732, fax 0343-511849
Nasrullah Advocaten te Rotterdam:

's-Gravendijkwal 37 (3021 EC) Rotterdam
Reinaerts & Glenz Advocaten te Kerkrade:
e-mail reinaerts.glenz1@tiscali.nl

Tilman Rosens van der Corput Advocaten te
Horst: Hoofdstraat 19 (5961 EX) Horst

(advertentie)

FIF 33

ADVOCAATEN- EN INFORMATIEBUREAU

Tien behoeven van de advocatuur en het bedrijfsleven.
Voortsatend in bedrijfsrechtelijke in binnen- en buitenland.

- * overmatig nietovername
- * arbeidsrechtelijke
- * fiscale
- * overname van ondernemingen
- * handelsrechtelijke
- * publiek-rechtelijke

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 00 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochure van voor een tariefplan van diensten.

Bureausteden: Hoornmederingal 185, 3021 DM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 15230, 3001 HB Rotterdam

Leeg plekje bij het hekje?
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

TEL 010 - 240 06 05

Betrekken van derde in conflict**Hof van Discipline, 8 juni 2001, nr. 3131**

(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Heidinga, Orie en Gründemann)

Raad van Discipline te Leeuwarden, 4 februari 2000

(mrs. Van Riessen, Dorhout, Van Duursen, Hemmes en Van der Kwaak-Warmelink)

Vraag van een advocaat aan een derde om een brief niet te schrijven. Aldus maakt de advocaat de derde niet op ontoelaatbare wijze deelgenoot van de onderlinge strijd tussen zijn cliënt en klager, mede in aanmerking genomen dat aannemelijk is geworden dat de derde reeds een rol in (de culminatie van) het conflict speelde.

Door klager in een processtuk als despoot aan te duiden, heeft de advocaat, gelet op de bijzondere omstandigheden van dit geval, zich niet onnodig grievend uitgelaten en derhalve niet tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld.

- Advocatenwet artikel 46 (1.1 beleidsvrijheid, 3.1 vrijheid van handelen, 3.3.1 grievende uitlatingen, 3.4 jegens tegenpartij in acht te nemen zorg).
- Gedragsregels 1, 31.

Feiten

In een arbeidsgeschil tussen Y, voor wie mr. X als raadsman optrad, en de besloten vennootschap Autobedrijf Z, waarvan klager directeur/aandeelhouder is, heeft mr. X naar aanleiding van het door de besloten vennootschap Z aan Y gegeven ontslag op staande voet aan de importeur een brief geschreven, waarin hij onder meer vraagt zich te onthouden van een brief aan Z.

Klager klaagt erover dat mr. X in zijn brief aan de importeur hem in een kwaad daglicht heeft gesteld. Voorts heeft mr. X klager onnodig gegriefd door hem in het bij de kantonrechter ingediende verweerschrift een despoot te noemen.

Overwegingen Raad

Het verweer van mr. X dat na verloop van ongeveer 1 jaar na het gewraakte optreden de redelijke termijn waarbinnen een klacht moet worden ingediend is overschreden, wordt verworpen.

Het stond mr. X vrij in het belang van zijn cliënt bij de importeur te informeren of en zo ja wat zij over zijn cliënt aan klager had te rapporteren. Mr. X heeft het daarbij echter niet gelaten. Hij heeft de importeur deelgenoot gemaakt van de onderlinge strijd tussen zijn cliënt en klager. Hij heeft getracht de importeur voor zijn cliënt te winnen door in zijn brief mededelingen te doen over de bedrijfsvoering van klager. Met deze (en andere voor de brief niet relevante) opmerking(en) over klager heeft mr. X de door de jurisprudentie getrokken grenzen van de hem als advocaat toekomende vrijheid overschreden.

Door klager in het verweerschrift een despoot te noemen heeft mr. X eveneens de grenzen overschreden. In het licht van de door mr. X in het verweerschrift geschetste werksfeer binnen het bedrijf van klager, had het bezigen van het woord despoot geen toegevoegde waarde.

Volgt

Gegronddverklaring klager van de klacht in beide onderdelen en oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

Overwegingen Hof

Naar mr. X onweersproken heeft gesteld, speelde het standpunt van de importeur omtrent de werkzame aanwezigheid van zijn cliënt Y in het autobedrijf van klager (die als dealer van de Importeur functioneerde) een rol bij het verlenen van het ontslag op staande voet. In dat verband beschikte mr. X naar hij ook onweersproken heeft gesteld, over aanwijzingen dat de importeur schriftelijk aan klager zou berichten dat diens dealerschap gevaar liep als Y verder in het bedrijf van klager werkzaam zou zijn. Onder deze omstandigheden stond het mr. X vrij de importeur ertoe te bewegen zich te onthouden van het schrijven van een dergelijke brief (die zou kunnen dienen tot rechtvaardiging van het aan klager gegeven ontslag op staande voet). In zijn brief heeft mr. X de visie van zijn cliënt gegeven op de oorzaken van de spanningen binnen het bedrijf tussen klager en zijn cliënt en de weerslag die dat had op de invulling van het dealerschap. Niet kan worden gezegd dat mr. X de importeur daarbij op ontoelaatbare wijze deelgenoot heeft gemaakt van de onderlinge strijd tussen zijn cliënt en klager, mede in aanmerking genomen dat aannemelijk is geworden dat de importeur reeds een rol in (de culminatie van) het conflict speelde. Met zijn zeer kritische kanttekeningen bij het functioneren van klager heeft mr. X de grenzen van het toelaatbare bij de behartiging van de belangen van zijn cliënt niet overschreden.

Door in zijn verweerschrift onnodig de bedrijfsvoering van klager, in het bijzonder ten aanzien van de ruimte die hij liet voor de initiatieven van zijn personeel, als die van een despoot aan te duiden, heeft mr. X niet de gewenste op zakelijkheid gerichte distantie betracht, een houding die het Hof ook enigszins in de met betrekking tot het eerste onderdeel van de klacht behandelde brief ontwaart. In het gebezigde zinsverband en in het licht van de achtergrond en van het gerezen conflict kan die kwalificatie hier toch niet als onnodig grievend en derhalve tuchtrechtelijk verwijtbaar worden aangemerkt.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de Raad van Discipline, behoudens voorzover klager daarbij in zijn klacht ontvankelijk is verklaard, en ongegronddverklaring van de klacht in beide onderdelen.

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Advocaat als getuige

Raad van Discipline Amsterdam, 11 juni 2001

(mrs. Kist, Van Es, Hamming, Meijer en Rigtters)

Ontvankelijkheid van een klacht, ingediend twee jaar na het gewraakte optreden van een advocaat als getuige in een eerder door hem behandelde zaak. In acht te nemen voorzichtigheid bij het afleggen van een verklaring door een advocaat als getuige. Onderscheid tussen inhoud en resultaat van schikkingsonderhandelingen.

- Advocatenwet artikel 26 (1.1 beleidsvrijheid, 1.3 geheimhoudingsplicht, 3.1 vrijheid van handelen, 3.2 grenzen aan die vrijheid, 5.1 regels die betrekking hebben op de juridische strijd).
- Gedragsregels 1, 12, 13, 20*.

Feiten

Mr. X is opgetreden als raadsman van BV Y, die op 27 april 1992 een alleenverkoopovereenkomst met klager had opgezegd. Klager werd bijgestaan door mr. Z. Om een minnelijke regeling te beproeven heeft op 20 juli 1992 een bespreking plaatsgevonden tussen partijen en hun raadsleden.

Op 22 juli 1992 heeft mr. X aan mr. Z een concept dadingsovereenkomst toegezonden. Diezelfde dag heeft mr. Z telefonisch aan mr. X medegedeeld niet akkoord te gaan met de redactie van artikel 7 van het concept. Daags daarna bevestigde mr. X. aan mr. Z hetgeen zij hem reeds telefonisch had medegedeeld, dat haar cliënte niets voelde voor wijziging omdat artikel 7 een correcte weergave was van hetgeen in de bespreking van 20 juli daaraan voorafgaand overeengekomen zou zijn.

Op 28 juli 1992 heeft mr. Z aan mr. X een brief d.d. 26 juli 1992 van klager doorgezonden waarin hij zijn advocaat berichtte niet bereid te zijn de dadingsovereenkomst met BV Y aan te gaan. Vervolgens heeft mr. X de zaak van klager neergelegd.

Op 30 juli 1992 schrijft mr. X rechtstreeks aan klager dat het door haar opgestelde concept een vastlegging was van hetgeen partijen op 20 juli 1992 reeds mondeling overeengekomen waren. Voorts heeft mr. X klager aansprakelijk gesteld voor de schade die haar cliënte Y zou lijden als gevolg van de niet-nakoming van de dadingsovereenkomst door klager.

In februari 1994 is klager tegen BV Y een bodemprocedure gestart terzake vergoeding van de door hem geleden schade ten gevolge van de verbreking van de alleenverkoopovereenkomst. Klager werd in die procedure aanvankelijk bijgestaan door mr. A en later door mr. B. In reconventie heeft BV Y (primaire) nakoming van de dadingsovereenkomst d.d. 20 juli 1992 gevorderd. Inmiddels trad mr. C, kantoorgenoot van mr. X, op als advocaat voor BV Y.

Bij vonnis d.d. 25 oktober 1995 is BV Y toegelaten het bestaan van de dadingsovereenkomst te bewijzen. Daartoe heeft

BV Y op 12 maart 1996 getuigen doen horen, waaronder haar voormalige raadvrouw mr. X. Door klager is mr. Z als getuige gehoord.

Mr. X heeft verklaard dat partijen overeenstemming hadden bereikt over de punten die zij in de concept dadingsovereenkomst van 22 juli 1992 had vastgelegd en voorts dat mr. Z, behoudens ten aanzien van artikel 7, nimmer heeft doen blijken dat hij in twijfel trok, dat over hetgeen (overigens) in het concept was opgenomen overeenstemming was bereikt.

Op grond van onder meer de getuigenverklaringen van mr. X en mr. Z in onderlinge samenhang beschouwd, heeft de rechtbank BV Y geslaagd geacht in haar bewijs en de primaire vordering in reconventie toegewezen. Bij arrest d.d. 4 juni 1998 heeft het gerechtshof het vonnis bekrachtigd.

Bij brief d.d. 25 juni 1998 heeft mr. D namens klager een klacht tegen mr. X ingediend.

Overwegingen Raad

Naar aanleiding van het beroep van mr. X op niet-ontvankelijkheid omdat de klacht tardief is ingediend, nu de handelwijze waarover geklaagd wordt zich reeds in 1996 heeft voorgedaan, en klager geen deugdelijke reden heeft aangevoerd waarom hij met het indienen van de klacht twee jaar heeft gewacht, overweegt de Raad dat de klacht niet later dan omstreeks twee jaar na het gewraakte optreden van mr. X als getuige is ingediend. Bovendien heeft het gerechtshof eerst enkele maanden voor de indiening van de klacht uitspraak gedaan in de procedure waarin mr. X als getuige was opgetreden. Daarmee heeft de kwestie zich nog niet zó langgeleden voorgedaan dat de rechtszekerheid inmiddels zou meebrengen dat klager in zijn klacht niet meer kan worden ontvangen.

Het is de Raad niet duidelijk geworden welke, door mr. X in acht te nemen voorzichtigheid, haar ervan had behoren af te houden als getuige te verklaren als zij heeft gedaan: zij heeft bij de rechter-commissaris verklaard over feiten die zich naar haar stellige overtuiging hebben voorgedaan. Dat klager het met de inhoud van die verklaring niet eens is, maakt de verklaring van mr. X nog niet onjuist of onvoorzichtig.

Klager heeft zijnerzijds ook getuigen opgeroepen om zijn standpunt te onderbouwen. Dat juist de verklaring van de door klager als getuige opgeroepen voormalig raadsman mr. Z de verklaring van mr. X in het oog van de rechtbank heeft ondersteund, maakt de ondeugdelijkheid van de getuigenverklaring van mr. X dus niet op voorhand evident. Dit onderdeel van de klacht is ongegrond.

Volgens klager heeft mr. X in strijd met Gedragsregel 12 gehandeld door als getuige te verklaren over de inhoud van haar telefoongesprek op 23 juni 1992 met en haar brief van diezelfde datum aan mr. Z.

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en BalieNet

Mr. X heeft onbestreden daartegen aangevoerd dat klager bij zijn conclusie van dupliek in reconventie in de litigieuze procedure een schriftelijke verklaring van mr. Z in het geding heeft gebracht waarin dezelfde feitelijkeheden aan de orde zijn als klager mr. X verwijt als getuige te hebben onthuld. Het gaat niet aan dat dezelfde partij, die zelf aan de rechter informatie heeft overgelegd over hetgeen tussen raadslieden is besproken, zich er over beklagt dat de raadsvrouw van de tegenpartij later als getuige over diezelfde gegevens heeft verklaard. Ook dit onderdeel van de klacht is dus ongegrond.

Volgens klager heeft mr. X Gedragsregel 13 geschonden door zonder toestemming van zijn advocaat in haar getuigenverklaring mededeling te doen van schikkingsonderhandelingen. Aldus heeft mr. X een norm, vastgelegd in artikel 46 Advocatenwet, overschreden.

Gedragsregel 13 ziet op de inhoud van tussen advocaten gevoerde schikkingsonderhandelingen. Mr. X heeft enkel en alleen over het

resultaat van deze schikkingsonderhandelingen in de vorm van de totstandkoming van een overeenkomst verklaard. De door klager ingeroepen gedragsnorm is derhalve niet aan de orde. Dit klacht-onderdeel is eveneens ongegrond.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht in al zijn onderdelen.

- * In deze procedure is niet duidelijk geworden of de raadslieden van BV Y en klager met de deken overleg hebben gepleegd alvorens de voormalig raadslieden als getuigen op te roepen zoals Gedragsregel 20 voorschrijft. Daarover heeft klager kennelijk niet geklaagd, doch wel dat mr. X zonder het advies van de deken in te winnen in zijn getuigenverklaring verslag heeft gedaan van brieven en mededelingen van zijn eerste raadsman, mr. Z (IS).

(advertentie)

Jurisprudentie Vreemdelingenrecht

Dit wetenschappelijke overzicht u een overzicht van relevante uitspraken op het gebied van vluchtelingen-, asiel- en vreemdelingenrecht. JV biedt jurisprudentie van de vreemdelingenkamer van rechtbanken en van andere rechtelijke instanties. De uitspraken zijn voorzien van kopjes en samenvattingen en praktijkgericht commentaar. JV wordt uitgegeven in samenwerking met FORUM, Instituut voor multiculturele ontwikkeling.

De voordelen van JV:

- alle belangrijke jurisprudentie nu in één tijdschrift
- objectieve, scherpe selectie
- breed samengestelde, deskundige redactie
- ongekend actueel en praktijkgericht
- frequente verschijning
- unieke samenwerking tussen FORUM en Sdu Uitgevers.

Redactie:

Prof. mr. P. Boeles (voorzitter)

Mw. mr. M.M. van Asperen

Mr. P.J.A.M. Baudoin

Mr. M.C.J.A. Huijgens

Prof. mr. T.P. Spijkerman

G.H.W. Westendorp (redactie-secretaris)

- JV verschijnt 16 keer per jaar
- Prijs €0,20 per pagina (incl. BTW en verzending)
- Jaarband 1 €15,00 wordt u automatisch toegestuurd (incl. BTW, excl. verzending)

Voor bestellingen of meer informatie belt u:
Servicecentrum Uitgevers
Telefoon 0701 370 90 00, fax 0701 370 97 03
E-mail: sdub@du.nl, <http://www.sdu.nl>
Prijs incl. BTW, excl. verzending.
Ook verkrijgbaar via de boekhandel

4de Wijkmarkt

bron van informatie voor beslissers